

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΑΡΧΟΜΕΝΟΙ

[Κατὰ τὸν Αὐγουστον Μέρλαν].

Μεταξύ τῶν κακῶν, ἅπερ τείνουσιν εἰς διαφθοράν τῆς σημερινῆς κοινωνίας, ὑπάρχει ἓν, ὅπερ καίτοι ὀλίγον ὑποπίπτει εἰς τὴν προσοχὴν μας, εἶναι σπουδαιότατον. Ἐννοοῦμεν τὴν ὁσημέραι προβαίνουσαν ἐλάττωσιν τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰς ἀρχάς. Γνωρίζομεν βέβαια ὅτι τὸ ρεῦμα τοῦ αἰῶνος δὲν εἶνε εὐνοϊκὸν πρὸς τοῦτο. Ἰπὸ τὰ ὠραῖα ὀνόματα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας τείνει νὰ ἀνατρέψῃ πᾶσαν ὑπεροχὴν, νὰ ἀρῇ πᾶσαν ὑποταγὴν καὶ νὰ ἀποτινάξῃ πάντα ζυγόν. Οἱ πολλοὶ ἀποστέργουσιν ἓν ἴση περιφρονησὶ τὴν αὐθεντίαν τῶν ἀρχῶν, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν γονέων.

Ἡ τάσις αὕτη τῆς μὴ ἀνοχῆς παντὸς ζυγοῦ ἓν τῇ κοινωνίᾳ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττῃ. Εἶνε τὸ φυσικὸν ἀποτέλεσμα, ἡ λογικὴ συνέπεια τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας. Ἀφοῦ κατ' αὐτὴν προσβάλλεται τὸ κύρος καὶ ἡ αὐθεντία τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀπέναντι τῆς ἀποκαλύψεως τίθεται ἡ ἀπόλυτος κυριαρχία τοῦ ὀρθοῦ λόγου· ἀφοῦ ἐκθρονίζεται αὐτὸς ὁ Θεός, πῶς νὰ ἀνεχθῶσι πολλοὶ τὴν τυραννίαν οὐκ ἐπιδοῦντες ὑπεροχῆς τῶν ὁμοίων των; Ὅσον δὲ μᾶλλον λαϊκώτεροι γίνονται αἱ φιλοσοφικαὶ αὐταὶ θεωρίαι, τοσοῦτον αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, οἵτινες ἀρνοῦνται νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς οὐκ ἐπιδοῦντες ὑπεροχὴν, ἀλλὰ θέλουσι μᾶλλον αὐτοὶ νὰ ἄρχωσιν.

Ἄλλὰ πόθεν προαγομέθα νὰ ἠμιλῶμεν ἀσεβῶς περὶ τῶν ἀρχόντων καὶ νὰ ἐπιτιθέμεθα μετὰ ὀριμύτητος κατ' αὐτῶν ἓν τῷ τύπῳ; Πολλοὶ ἰδιαίτουσαι περιστάσεις, ἓν αἷς καὶ τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν τῶν ἀρχῶν, συνέτρεξαν νὰ ἐπιφέρωσι τὸ ἀξιοθρήνητον τοῦτο ἀποτέλεσμα. Τὸ κακὸν θὰ ἦτο ὀλιγώτερον, ἔάν ἡ ἀμετροεπιῆς γλῶσσα, καὶ αἱ ἐμπαιθεῖς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ἀρχῶν ἦσαν ἀπλῶς τυχαῖα γεγονότα. Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτως. Ἐάν δὲν προσεξώμεν, τὸ κακὸν εὐκόλως θὰ λάβῃ μεγίστας διαστάσεις. Τίνι τρόπῳ λαὸς περιφρονῶν τοὺς ἀρχοντάς του δὲν θὰ ἐθισθῇ νὰ περιφρονῇ αὐτὸ τὸ κύρος τῆς ἐξουσίας. Ἀπαξ ἀπογομνωθείσης τῆς ἐξουσίας τοῦ περιβάλλοντος αὐτὴν μεγαλείου, ὁ λαὸς καθίσταται ἀτίθασος καὶ ἀνεπίδεκτος διοικήσεως! Παρὰ γινωρίζομένου τοῦ κύρους τῆς ἐξουσίας, ἡ κυβέρνησις ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ

εἰς τὴν βίαν, καὶ τότε τὴν ἐλευθερίαν ἀντικαθιστᾷ ὁ δεσποτισμὸς καὶ ἡ τυραννία. Τοῦναντίον ἔάν ἡ ἐξουσία εἶνε σεβαστὴ, ἡ φωνὴ τῶν ἀρχόντων ἀκούεται, καὶ ὁ λαὸς ἀπολαύει τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἄλλ' οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι ὀφείλουσιν ἐξ ἴσου νὰ προσπαθῶσι νὰ ἐκπληρῶσι τὰ ἀμοιβαῖα αὐτῶν καθήκοντα. Ὡς ἐκ τούτου ἐπικαλοῦμεθα τὴν προσοχὴν τῶν ἀγνωστῶν μας ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τῆς ἀποστολῆς δηλονότι τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ ὀφειλομένου αὐτοῖς σεβασμοῦ.

Α'

Ἐν κοινωνίᾳ λογικῶν καὶ ἠθικῶν ὄντων ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἁρμονία βᾶσιν ἔχουσι δύο οὐσιώδη στοιχεῖα, τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ φίλοι καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ἐλευθερίας ὀφείλουσι νὰ μὴ ἀντιποιῶνται τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐξουσίας· διότι ἡ ἐλευθερία δὲν ἔχει ἐχθρούς χειροτέρους τῶν ἀναρχικῶν πάσης κατηγορίας. Αὐτὸς ὁ Δημιουργὸς ἠθέλησε τὴν ἐξουσίαν. Οὐχὶ μόνον ἀπαιτεῖ νὰ ὑποτάσσωνται αὐτῷ ὅλα τὰ κτίσματα, ἀλλὰ καὶ ὥρισε μεταξὺ των σχέσεις στηριζομένας ἐπὶ τῆς ἐξαρτήσεως τῶν ἐλαττόνων ἐκ τῶν κρείττωνων, οὕτως ὥστε νὰ τηρηθῆται ἡ πρὸς ἄλληλα τάξις καὶ ἁρμονία. Ἡ οἰκογένεια συνέστη ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ὑποταγῆς τῆς γυναικὸς εἰς τὸν ἄνδρα, καὶ τῶν τέκνων εἰς τοὺς γονεῖς. Ἡ κοινωνία δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς ἐξουσίαν. Αἱ συνθήκαι αὐταὶ, αἵτινες ἐπιβάλλονται ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, καθιερώθησαν καὶ ὑπὸ τῆς θρησκείας.

Ἄλλὰ πῶς πρέπει νὰ ἐγκαθίστανται αἱ ἐξουσίαι; Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου διάφοροι ἀρχαὶ καὶ γινῶμαι ὡμολογήθησαν καὶ ἐξηρημόσθησαν. Οἱ μὲν ἀποδεχόμενοι τὴν θεωρίαν τοῦ θεοῦ δικαίου ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς πρὸς κυβέρνησιν τῶν λαῶν ἐξέλεξεν οἰκογενεῖας τινάς, ἐκτὸς τῶν ὁποίων πᾶσα κυβέρνησις εἶνε παράνομος. Οἱ δὲ τοῦναντίον διατεινόνται, ὅτι ἡ μόνη νόμιμος κυβέρνησις εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐγκαθισταμένη. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία τηρεῖ ἄκραν σιγὴν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου· ἐντέλλεται δὲ μόνον νὰ ὑποτάσσῃται ἕκαστος εἰς τὰς προϊσταμένας ἀρχάς, εἰς τὴν ἐκάστοτε ἀνεγνωρισμένην κυβέρνησιν εἴτε ἀναρχικὴ εἶνε, εἴτε ἀριστοκρατικὴ, εἴτε δημοκρατικὴ. Ἐν τούτοις παρατηρητέον ὅτι ἡ αὐθεντία καὶ τὸ κύρος τῶν ἀρχῶν τότε εἶνε νόμιμον, ὅταν περιορίζηται ἐντὸς τῶν διαγεγραμμένων ὁρίων ὑπὸ τῆς φύσεως τῶν ἰδίων λειτουργιῶν καὶ ὑπὸ τῶν θεμελιωδῶν

νόμων τῆς χώρας. Οὕτως ἐν Ἑλβετία εἰς συνδικούς ὅστις θὰ ἤθελε νὰ διαθέσῃ στρατιωτικὴν δύναμιν, εἰς ἔπαρχος ὅστις θὰ διεξεδίκει χρέη δικαστοῦ, ἢ εἰς σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας ὅστις θὰ ἐνομοθέτει, οὗτοι θὰ ἐθεωροῦντο ἀρπαγες καὶ σφετερισταὶ ἀλλοτρίων δικαιωμάτων καὶ παραξίαι τῆς δημοσίας τάξεως. Τὸ οὐσιῶδες ἔργον παντὸς ἀρχόντος εἶνε νὰ ἐκτελῇ ἀπαρεγκλίτως τὰ ὑπὸ τῆς πολιτείας ὀρισμένα αὐτῷ καθήκοντα, ἧτοι διὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ νὰ συντελῇ εἰς τὸ νὰ βασιλεύῃ ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ἡ δικαιοσύνη. Οἰκιδήποτε δὲ καὶ ἂν εἶνε ἡ μορφή τῆς κυβερνήσεως, ἡ ἀποστολὴ τῆς εἶνε πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἡ αὐτή. Ἔστω ὅτι ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ὑπάρχει εἰς ἀπόλυτον μονάρχην, εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν ἢ εἰς τὸν λαόν, τὰ διάφορα ταῦτα ὄργανα τῆς ἐξουσίας ἀναγνωρίζουσιν ἅπαντα μίαν καὶ μόνην ἀρχήν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας κύπτουσι τὸν αὐχένα, καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶνε ἡ δικαιοσύνη. Κοινωνία παραγνωρίζουσα τὴν ἀρχὴν ταύτην δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ χαίρῃ τὸν τίτλον τοῦ ἔθνους. Θὰ ὁμοιάζε μᾶλλον πρὸς ὁμάδα ληστῶν, μολοντί καὶ μεταξύ τούτων ἐπιπολαεῖ ἡ γυνῶσις τῆς δικαιοσύνης, ἧτις διευθύνει τὰς μεταξύ των σχέσεις.

Εἶνε λοιπὸν λίαν ἐσφαλμένη ἡ ἰδέα ὅτι ἐν τινι δημοκρατίᾳ ὁ λαὸς εἶνε παντοδύναμος καὶ ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ νομοθετῇ νόμους ἀδίκους. Ὁ ὑποστηρίζων τοιαύτην ἀρχὴν διαβάλλει, ὑβρίζει καὶ ἐξοχρεῖ τὸν λαόν. Ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως καὶ ἡ φωνὴ τῶν παθῶν. Εἶνε δὲ ἀληθές, ὅτι ἡ δευτέρα πολλάκις κατορθοῖ νὰ ἐπισκοπῇ τὴν πρώτην· ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ λαὸς ἐκλέγει ἀρχοντας, ἐνοεῖ ὅτι οὗτοι πρόκειται νὰ κυβερνήσωσι σύμφωνα πρὸς τὴν δικαιοσύνην, καὶ γνωρίζει ὅτι ἡ δικαιοσύνη δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως οὐδενός. Ἐν στιγμαῖς ἐξαίψεως τῶν παθῶν, ἢ ὑπὸ τὸ κράτος ἀπληρωμένων προλήψεων δύναται ὁ λαὸς νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν ἀρχόντων τοῦ μέτρα τινὰ ἀδίκων. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὸς αὐτῷ νὰ ἐνοήσῃ ὅτι ἡ ἀπαιτήσις του εἶνε ἐναντίᾳ τῇ δικαιοσύνῃ καὶ θὰ ὑποχωρήσῃ, ἀρκεῖ τὰ παθῆ νὰ μὴ ἔχῃσι καταπίεξιν ἐν αὐτῷ τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως. Τί δὲ ἐστὶ δικαιοσύνη; Τὸ ἀποδίδειν ἕκαστῷ τὸ προσήκον· τὰ δίκαια δ' ἕκαστου περιορίζονται ὑπὸ τῶν δικαίων τῶν ἄλλων. Ἔργον λοιπὸν τοῦ ἀρχόντος εἶνε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ προστατεύῃ ἕκαστον πολίτην ἀδιακρίτως ἐν τῇ ἐξασκήσει ἢ ἀπολαύσει τῶν δικαίων του· τὸ ἱερώτερον δ' ὅλων τῶν δικαίων εἶνε βεβαίως τὸ ἐκτελεῖν τὸ καθήκον του, τὸ ὑπακούειν εἰς τὴν συνειδήσιν του, ἧτοι τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Οἱ κακοὶ ἄνθρωποι δι' ἐν Κράτος εἶνε ἐκείνοι, οἵτινες προσβλάουσι τὰ δίκαια τῶν ἁλοίων των,

παραβιάζουσι τὴν δικαιοσύνην καὶ προσπαθοῦσι νὰ καταστρέψωσι τὰς ἠθικὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἡ κοινωνία. Τούναντίον οἱ ἀγαθοὶ εἶνε ἐκείνοι, οἵτινες τηροῦσι τὴν δικαιοσύνην καὶ σέβονται τὰ δίκαια τῶν ἄλλων, οἵτινες ἔχουσιν ἀγνὰ ἠθῆ καὶ ζητοῦσι διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματος νὰ διαχύσωσιν εἰς τὸν λαόν τὸ πνεῦμα τῆς πρὸς τὸ καθήκον ἀφοσιώσεως καὶ θυσίας. Ὑπὸ κυβερνήσιν ἐνοουσαν τὴν ἀποστολήν τῆς οἱ ἠθικοὶ καὶ εἰρηνικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ἀφωσιωμένοι πολῖται, πάντες οἱ ἔχοντες ζῆλον νὰ συντελῶσιν εἰς τὴν ἐδρασίωσιν τοῦ βασιλείου τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν καλῶν ἠθῶν, προστατεύονται καὶ τιμῶνται. Οἱ δὲ φαῦλοι, οἱ ἀσυνειδήτοι καὶ ἄνευ ἀρχῶν ἄνθρωποι, ἅπαντες ἐν ἐνὶ λόγῳ οἱ ὑπηρετοῦντες τὰ πάθη των καὶ τὰ ἴδια συμφέροντα, πρέπει νὰ ἀπομακρύνονται τῶν δημοσίων θέσεων καὶ νὰ μένωσιν ἐν τῇ ἀσημότητι, καθόσον καταστρέφουσι τὰς ἀρχάς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἠθικῆς, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἔθνους.

Εἶπομεν ὅτι ἡ γυνῶσις τῆς δικαιοσύνης εἶνε ἡ ἠθικὴ βᾶσις τῶν κοινωνιῶν. Ἐν τούτοις ἡ πείρα δεικνύει ὅτι νόμοι ἀδικοὶ ἐνίοτε ψηφίζονται καὶ ὅτι πολλάκις οἱ λαοὶ ζητοῦσι μέτρα ἐναντίᾳ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἰσότητος. Ποίαν διαγωγὴν πρέπει νὰ τηρήσῃ ὁ ἀρχων, ὅταν ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ ἀφ' ἐνός, καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀφ' ἑτέρου ἀντιμάχωνται; Ὅταν πρόκειται περὶ φανεράς παραβίασεως τῆς δικαιοσύνης, περὶ ἀρπαγῆς τῶν ἀλλοτρίων, ἢ περὶ καταδίκης ἐνός ἀθώου; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἀρχων ὀφείλει νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φρουρὸς τῆς δικαιοσύνης· ὅτι ἀποστολήν ἔχει νὰ προστατεύῃ τὸν ἀθῶον καὶ νὰ τιμωρῇ τὸν ἐνοχον· ἐπομένως ὅτι κατ' οὐδένα λόγον θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐκτελεσθῇ ἀπόφασις τις ἀδίκος, εἰ καὶ κατὰ νόμον. Ἀλλὰ, θὰ μοι εἴπη τις, ὁ τοιοῦτος ἀρχων ἢ δικαστὴς διατρέχει κίνδυνον νὰ καταδιωχθῇ, νὰ παυθῇ ἢ νὰ μετατεθῇ δυσμενῶς. Καὶ ποία μεγαλύτερα τιμὴ δι' ἕνα λειτουργὸν τῆς πολιτείας ἐκουσίως μαρτυροῦντα ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης; Εἶθε τὸ Κράτος νὰ εἶχε πολυαριθμους τοιοῦτους λειτουργοὺς! Εὐχόμεθα ἵνα οὐδέποτε εὐρεθῇ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι δικαστὴς ἐφαρμοζῶν ἀδικον νόμον καὶ ἐκδίδων ἀδικον ἀπόφασιν!

Ἡ ἀδικία εἶνε βεβαίως πάντοτε ἀθέμιτος, ἀλλ' οὐδέποτε εἶνε τόσον μισητὴ, ὅσον ὅταν ἐκτελεῖται ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς δικαιοσύνης. Θέλετε νὰ γείνητε μαρτυρες μιᾶς τῶν μεγαλύτερων ἀδικιῶν τοῦ κόσμου; Εἰσεέλθετε εἰς αἴθυσαν δικαστηρίου, ὅπου ἐφαρμόζεται εἰς νόμος ἀδικος. Ἴδου ἐνώπιόν σας εἰς κατηγορούμενος. Ἴδου οἱ δικασταὶ περιβεβλημένοι τὰ σύμβολα τῆς ἱερᾶς λειτουργίας των. Ἡ ὑπόθεσις ἀνακρίνεται· ὁ κατηγορούμενος ἀποδεικνύεται ὅτι παρεβίασε τὸν νό-

μον, καὶ ἀπόφασις καταδικαστικὴ ἐκδίδεται κατ' αὐτοῦ. Καταδικάζεται εἰς εἰρκτὴν, εἰς ἐξορίαν ἢ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον. Ὁ πέλεκυς τῆς δικαιοσύνης πλήττει τὸν καταδικασθέντα ὡς ἐνοχον. Ἄλλ' ὦ ἐγκλημα! αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη καταδικάζεται, καὶ οἱ λειτουργοὶ τοῦ Θεοῦ μεταβάλλονται στιγμιαίως εἰς ὄργανα τοῦ Σατανᾶ! Ἡ εἰκὼν αὕτη δὲν εἶνε δυστυχῶς φανταστικὴ· εἶνε λίαν ἱστορικὴ. Πολυαριθμοὶ ἀρχοντες ἐγένοντο ὄργανα τοῦ ἐγκλήματος, τιμωρήσαντες ἀθώους καὶ τιμῆσαντες φαῦλους. Οἱ διώκται ὅλων τῶν αἰῶνων καὶ ὅλων τῶν τόπων ἐγένοντο φονεῖς τῶν ἀθῶων. Παρητηρήθη δὲ ὅτι αἱ πλείσται τῶν ἀδίκων ἀποφάσεων ἐξεδόθησαν κατὰ ἀνθρώπων εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων, ὑποστηριζάντων τὴν ἀλήθειαν εἴτε τῆς θρησκείας, εἴτε τῆς ἐπιστήμης. Ἀρχων θέλων νὰ ἐκπληρώσῃ πιστῶς τὴν ἀποστολήν του πρέπει νὰ ἔχῃ κατὰ νοῦν ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἱερώτερον τῆς συνειδήσεως. Αὕτη ἐπιβάλλει αὐτῷ νὰ προστατεύῃ τὰ δίκαια παντὸς πολίτου ἀποφεύγων πάσαν περίστασιν, δυναμένην νὰ ὠθήσῃ αὐτόν, ὅπως παραβίασῃ τὰς ἀρχάς τῆς δικαιοσύνης. Τὸ ἔργον λοιπὸν τῶν ἀρχόντων εἶνε μέγα καὶ ὠραῖον· διότι οὗτοι εἶνε τὰ ὄργανα τοῦ Θεοῦ, δι' ὧν δύναται νὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ δικαιοσύνη, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἐλευθερία. Ἐκτελοῦντες εὐσυνειδήτως τὴν ἀποστολήν των, γίνονται οἱ μεγάλοι εὐεργεταὶ τῆς πατρίδος, καθόσον διὰ τῆς δικαιοσύνης μεγαλύνονται τὰ ἔθνη.

Β'

Ὑποδείξαντες ἐν ὀλίγοις τὴν ἀποστολήν τῶν ἀρχόντων ἐρχόμεθα νὰ εἴπωμεν ὀλίγα περὶ τοῦ πρὸς αὐτοὺς καθήκοντος τῶν πολιτῶν.

Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη εἶνε ἡ βᾶσις πάσης τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς· ἡ δὲ πρὸς τὸν πλησίον εἶνε ὁ ὑπέρτερος νόμος, ὅστις πρέπει νὰ κανονίζῃ τὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τοὺς ἁλοίους του. Ἡ ἀγάπη αὕτη ἐκδηλοῦται ὑπὸ διαφόρους μορφὰς συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων. Οὕτως ὁ χαρακτὴρ τῆς ἀγάπης ταύτης τροποποιεῖται διαφόρος κατὰ τὴν ἐξάσκησιν αὐτῆς εἴτε ἀπὸ μέρους τοῦ ἀνδρός πρὸς τὴν γυναῖκα ἢ τῆς γυναίκος πρὸς τὸν ἄνδρα, εἴτε ἀπὸ μέρους τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ τέκνα, ἢ τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς κτλ. Ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι ὁ νόμος οὗτος τῆς ἀγάπης πρέπει νὰ διέπῃ καὶ τὰς σχέσεις τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς ἀρχοντας τῆς χώρας. Ἄλλ' ὑπὸ ποίαν μορφήν ἡ ἀγάπη αὕτη πρὸς τοὺς ἀρχοντας πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται; Ὑπὸ τὴν μορφήν τιμῆς καὶ σεβασμοῦ. Ἡ δὲ γενικὴ αὕτη ἰδέα τῆς τιμῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ γίνεται καταφανὴς διὰ τῆς ἐκπληρώσεως καθήκοντων πρὸς αὐτοὺς. Πρῶτον λοιπὸν καθήκον ἡμῶν ὡς πολιτῶν πρὸς τοὺς κυβερνῶντας ἡμᾶς εἶνε νὰ ὑπο-

τασώμεθα εἰς αὐτοὺς. Ἐὰν δὲ ἡ ἰδέα τῆς ὑποταγῆς δὲν εἶνε εὐνοϊκὴ εἰς τὴν ἐποχὴν μας, τοῦτο δὲν εἶνε λόγος, ἵνα παραβῶμεν τὸ καθήκον τοῦτο. Μάτην ἤθελε πειραθῆ τις νὰ πεισθῇ ὅτι ὑπακούων εἰς τοὺς ἀρχοντας δὲν ὑπακούει εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του. Τὸ δὲ ὑπακούειν εἰς ἑαυτὸν σημαίνει ὅτι ἐκτελεῖ τὸ ἴδιον αὐτοῦ θέλημα. Ἡ ὑπακοὴ ὀδηλοῦσι συνίσταται εἰς τὸ νὰ κλίωσῃ τὴν θέλησιν τοῦ ἐνώπιον ἀνωτέρας του θελήσεως. Ἡ τοιαύτη ὑπακοὴ δὲν ἔχει τι τὸ κοινὸν μετὰ τῆς δουλοπρῶσιν ἐκείνων τῶν αὐλικῶν, οἵτινες ἐρποῦσι παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἀρχόντος, κολακεύουσι καὶ καίουσι λιθωντῶν, καὶ ἐπιδοκιμάζουσι ἀδιακρίτως τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν πρὸς ἀπόκτησιν τῆς εὐνοίας του. Ἡ τοιαύτη ὑποταγὴ εἶνε ἀναξία ἀνδρός. Ἡ ὑποταγὴ τοῦ πολίτου εἶνε λελογισμένη καὶ ἐκούσιος. Αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἐν τῇ συνειδήσει. Ὑποτασσόμενος ὁ πολίτης εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του καὶ εἰς τὰς προσταγὰς τῶν ἀρχόντων ἐκπληροῖ ὑπέρτατον καθήκον συνειδήσεως. Ὁ καλὸς πολίτης διὰ τῆς ὑποταγῆς του γίνεται βοηθὸς καὶ συντελεστὴς ὅλων τῶν μέτρων τῆς κυβερνήσεως τῶν προωρισμένων νὰ πορίζωσι τὰ ὑλικά καὶ ἠθικά ἀγαθὰ τῆς χώρας.

Ἐν τῶν τεκμηρίων τῆς ὑποταγῆς τοῦ πολίτου εἶνε καὶ ἡ ἐκούσιος ἀπόστισις τῶν φόρων. Ἀπαντᾶ τις πολλάκις πρόσωπα, ἄλλως τε σεβαστά, ἀτινα ἔχουσιν ἀρχὰς λίαν χαλαράς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἡ περιουσία τοῦ Κράτους ἀνήκει εἰς ὅλους, πλείστοι πολῖται δὲν διστάζουσι νὰ ὠφελῶνται δαπάναις τοῦ δημοσίου. Ἔτεροι μεταχειρίζονται τὸν δόλον καὶ τὸ ψεῦδος πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ὑποχρεώσεων των ἢ νοσφίζονται τὸ ταμεῖον τοῦ Κράτους. Δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῶν λαθρεμπόρων, ἀλλὰ περὶ εἶδους ἀνθρώπων, οἵτινες, ἐνῶ ἤθελον προσβληθῆ βαρύτατα, εἰς ἀπέδιδὲ τις εἰς αὐτοὺς τὸν τίτλον τοῦ λαθρεμπόρου, ἐπιτρέπουσιν εἰς ἑαυτοὺς δόλους καὶ ἀπάτας, αἵτινες ὑπερβαίνουσι κατὰ πολὺ τὸ ἐγκλημα τῆς λαθρεμπορίας.

Ἐτερον καθήκον πρὸς τοὺς ἀρχοντας εἶνε ἡ συγκατάβασις. Τὸ πνεῦμα τῆς ἰσοπεδώσεως ὅλων ἀδιακρίτως τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἀντίκειται καὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ πρὸς τὰς ἀρχάς τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ὁ κόσμος, θὰ ὑπάρχῃ καὶ διάκρισις τάξεων ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἡ ἀρετὴ τῆς ταπεινώσεως πρὸς τὴν ἀνεγνωρισμένην ὑπεροχὴν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκλείψῃ. Ἐὰν ὀφείλωμεν νὰ σεβώμεθα οὐχὶ μόνον τοὺς ὁμοίους ἡμῶν κατὰ τὴν ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατωτέρους, κατὰ μείζονα λόγον οἱ ἀνώτεροι ἡμῶν ἔχουσι τὸ δικαίωμα σεβασμοῦ καὶ θεραπείας ἀπὸ μέρους ἡμῶν. Μαρτυροῦμεν δὲ τὴν συγκατάβασιν ἡμῶν πρὸς τοὺς ἀρχοντας οὐχὶ μόνον διὰ τῶν λόγων καὶ πράξεων ἡμῶν, ἀλλὰ

καὶ δι' αὐτῆς τῆς αἰδήμονος ἡμῶν στάσεως ἐνώπιον αὐτῶν. Εἰς τὰς πρὸς αὐτοὺς σχέσεις μας δὲν πρέπει νὰ περιβαλλώμεν τὴν αὐθάδειαν μὲ τὸ ὠραῖον ὄνομα τῆς παρηγοίας. Ἀλλὰ τὸναντίον ὀφείλομεν νὰ προσέχωμεν ἀπὸ πάσης ἐκπαρσεως, ἥτις θὰ ἔτεινε νὰ ἐλαττώσῃ εἰς τὸν λαὸν τὸ σέβας, τὸ ὁποῖον ὀφείλει εἰς τὰς ἀρχάς.

Ὅσακις πολῖται νομίζουσιν ὅτι πρέπει νὰ ἐλέγξωσι διὰ τοῦ τύπου ἀμαρτημάτων τοῦ ἀρχόντος τῆς πολιτείας, ὀφείλουσι νὰ πράττωσι τοῦτο μετὰ μετριοπαθείας καὶ διὰ λέξεων εὐπρεπῶν. Πολῖται εὖ ἠγμένοι οὐδέποτε ἀπευθύνουσιν αἰτιάσεις ἀδίκους οὐδ' ὑπαινιγμούς κακοβούλους. Σκέπτονται ὅτι καὶ οἱ ἀρχόντες ἐπίσης εἶνε ἄνθρωποι, φύσει δυνάμενοι νὰ πταίωσιν. Εἶνε ἀληθές ὅτι ἄπειρος εὐθύνη ἐπιβαρύνει καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς λόγους των· τὰ μέτρα, ἅπερ λαμβάνουσι, δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀνυπολογίστους συνεπειάς διὰ τὴν εὐτυχίαν ἢ τὴν δυστυχίαν ὅλου τοῦ λαοῦ. Ποίας δυσχερείας δὲν ἔχουσι νὰ ὑπερβαλώσιν ἐν τῇ διοικήσει τῆς χώρας καὶ ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς δικαιοσύνης! Ποία σύνεσις καὶ ποία οὐδυνεία δὲν εἶνε ἀναγκαῖα εἰς αὐτοὺς πρὸς ἐξέλιξιν καὶ διευκρίνησιν ζητημάτων, καὶ πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας, ἢ ἄνθρωποι ἐπιτηδείοι δύνανται νὰ ἐπισκοτίσωσιν ἀπὸ βλάβοντες εἰς τὸ ἴδιον συμφέρον! Ἄς συλλογισθώμεν, ὅτι οἱ διαθέται οὗτοι τῆς ἐξουσίας εἶνε ἐκτεθειμένοι εἰς ἐπικρίσεις ἐσχάτης ἀστυρότητας. Ὁ ἰδιωτικὸς αὐτῶν βίος καθίσταται δημόσιος· ζῶσιν ὡς ὑπὸ ὑάλινον κώδωνα. Ἐλλείψεις, αἵτινες μολίς παρατηροῦνται εἰς ἀπλοῦς πολίτας, θεωροῦνται ὡς ἐγκλήματα εἰς τοὺς ἀρχόντας. Ἀπ' ἐναντίας πολλὰκις ἀγαθὰ αὐτῶν πράξεις παραγνωρίζονται καὶ παρεξηγοῦνται. Ἡ διαφορὰ τῶν γνωμῶν τοῦ κοινῶς, οἱ ἀντιφατικοὶ λόγοι καὶ αἱ πρὸς ἀλλήλας ἐναντία εὐχαὶ καὶ ἐπιθυμίαι καθιστῶσιν ἐτι δυσχερέστερον τὸ ἔργον τοῦ ἀρχόντος, ἀδυνατοῦντος νὰ ἀρέσκῃ καὶ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς ὅλας. Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψει ἅς μὴ ἀπαιτῶμεν τὸ ἀλάνθαστον ἀπὸ μέρους τῶν ἀρχόντων μας· τὸ προσὸν τοῦτο ἀνήκει εἰς μόνον τὸν Θεόν! Ἀντὶ δὲ νὰ μεμψιμοιρῶμεν διὰ τὰ ἐλαχίστα κατὰ τῶν κυβερνητῶν ἡμῶν, ἅς ἔχωμεν μᾶλλον κατὰ νοῦν τὰς μεγίστας ὀφελείας, ἅς λαμβάνομεν παρ' αὐτῶν. Δι' αὐτῶν προστατεύεται ἡ ζωὴ καὶ ἡμῶν ὡς ἀτόμων καὶ τῶν οικογενειῶν ἡμῶν· δι' αὐτῶν ἀπολαύομεν ἐν εἰρήνῃ τῶν ἀγαθῶν μας· δι' αὐτῶν ἡ τιμὴ μας προστασσεται ἀπὸ τὴν ὕβριν καὶ τὴν συκοφαντίαν, καὶ αἱ ἐλευθερίαι αἱ ἐν τοῖς νόμοις γεγραμμέναι δι' αὐτῶν πραγματοῦνται. Προσθεὶς τὰς παντοίας ὀφελείας, ἅς παρέχει ἡμῖν δι' αὐτῶν ἡ ἐκπαίδευσίς ἢ τε κατωτέρα καὶ ἡ ἀνωτέρα, καὶ τέλος ἀναλογισθῆτι τὴν προστασίαν τῶν ἡμετέρων συμφερόντων ἐν ξέναις χώραις.

Ἐπολείπεται ἔτι ἐν ζήτημα. Οἱ πολῖται ὀφείλουσιν ἔχει ἀπόλυτον ὑπακοὴν εἰς τὰς ἀρχάς; Ἐπ' ὅσον οἱ ἀρχόντες ἐκπληροῦσι πιστῶς τὴν ἀποστολήν, ἢ ὁ Θεὸς ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτοὺς, εὐκολον εἶνε εἰς πάντα πολίτην νὰ ὑπακούῃ καὶ ὑποτασσῆται αὐτοῖς. Ἐὰν ὅμως δὲν μένωσι πιστοὶ εἰς τὴν κλήσιν των· ἐὰν προστατεύωσι τοὺς φαύλους καὶ ἐνοχλῶσι τοὺς ἀγαθοὺς· ἐὰν μεροληπτῶσιν εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, τότε καὶ οἱ μᾶλλον φιλειρηνικοὶ πολῖται ὀφείλουσι νὰ ἀρνηθῶσι τὴν ὑπακοὴν εἰς τοιοῦτους κυβερνήτας. Ὁ ἄνθρωπος ἀπόλυτον ὑπακοὴν ὀφείλει εἰς μόνον τὸν Δημιουργόν. Ὄντως δὲ ἐν μιᾷ μεγάλῃ οἰκίᾳ καλῶς ὀργανωμένη ὑπάρχει πειθαρχία μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτῆς ὑπηρετῶν καὶ ὑπαλλήλων, κατωτέρων καὶ ἀνωτέρων, καθόσον οἱ κατώτεροι ὑποτασσόμενοι εἰς τοὺς ἀνωτέρους οὐδὲν ἄλλο πράττουσιν ἢ σέβονται τὴν θέλησιν τοῦ ἀνωτάτου κυρίου τῆς οἰκίας· ἅμα ὅμως οἱ ἀνωτεροὶ ἀπαιτῶσιν ἀπὸ τοὺς κατωτέρους νὰ πράξωσιν ἐναντία τῆς θελήσεως τοῦ κυρίου, πάροχα πρέπει νὰ πείσῃ ἢ ὑπακοὴ αὐτῶν· οὕτω συμβαίνει καὶ ἐν τῷ Κράτει. Ἐὰν οἱ ἀρχόντες πράττωσιν ἐναντία τῶν ὄρων καὶ τῶν ὑποσχέσεων, ἅς ἔδωκαν· ἐὰν ἐκδίδωσι διατάγματα ἐναντία τοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας, τότε οἱ πολῖται ἀπαλλάσσονται πάσης ὑποχρέωσης καὶ ὀφείλουσι νὰ κατεξαναστῶσι κατὰ τῆς τοιαύτης πολιτείας τῶν ἀρχόντων, καὶ νὰ ἀπαιτήσωσιν ἢ τὴν διόρθωσιν αὐτῶν ἢ τὴν κατάργησιν. «Θεῶ δεῖ πείθεσθαι μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις», διδάσκει ἡ Γραφή.

Σημειώτιον ὅμως ὅτι οἱ πολῖται δὲν δικαιούνται νὰ ἀρῶνται τὴν ὑποταγὴν των εἰς τὴν ἀρχήν, ὅσακις αὕτη δὲν ἐκπληροῖ τὸ καθήκον τῆς ἢ λαμβάνει ἐν μέτρον ἀδικον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ ὑπομένωσι τὴν ἀδικίαν ἐξυποτάσσοντες τὸν καιρὸν. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ ἐπιβάλλει νέον τινὰ φόρον ἀνευ λόγου, ἢ παρεμβαλλεῖ προσκόμματα εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου· ἢ πράξις βεβήως αὕτη εἶνε ἀδικος καὶ κακοῦργος. Ἀλλὰ τὰ θύματα τῆς ἀδικίας ταύτης δὲν θὰ ἐδικαιοῦντο νὰ προβάωσιν ἀμέσως εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἐξουσίας. Ὅτι εἶχον τὸ δικαίωμα μόνον νὰ διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τῆς τοιαύτης παραβιάσεως τοῦ δικαίου ἐνεργούντες διὰ τῶν νομίμων ὁδῶν, ἕως οὗ ἐπέβη διόρθωσις. Ἡ ἀνοχὴ ὅμως πύει ἅμα διατρέξιν κίνδυνον ἢ τε πολιτικὴ καὶ ἢ ἠθικὴ ἐλευθερία. Καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς οἱ ἀληθῶς ἠθικοὶ ἄνδρες μεγαλῶς συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκ τοῦ δεσποτισμοῦ σωτηρίαν τῆς πατρίδος, ἅμα ἢ τυραννικὴ ἐξουσία προσέβη εἰς τὴν δήμευσιν ὅλων τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ ἢ τυραννία γεννᾷ τοὺς τυραννοκτόνους, οἵτινες ἀναγράφονται ὡς σωτῆρες τῆς πατρίδος των. Ὅταν κορυφωθῇ ἡ ἀδικία, ὅταν

τεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν αἱ πιέσεις, ἢ εἰρηκτῆ, ἢ ἐξορία, αὐτὸς ὁ θάνατος, τότε κατεξνίσταται ἡ συνείδησις καὶ αὐτῶν τῶν εἰρηνικωτέρων πολιτῶν ἐπιβάλλουσα εἰς αὐτοὺς ὡς ὑπέρτατον καθήκον τὴν κατάργησιν τῆς τυραννίας, καὶ οὕτως οἱ ἄνθρωποι οἱ τέως φιλήτοχοι καὶ ἀνεκτικῶς καθίστανται οἱ φρουροὶ καὶ προασπιστὰι τῶν ἐλευθεριῶν.

Ἐν Σόφῳ.

Δ. ΜΑΡΙΝΟΣ

ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΔΥΟ ΑΔΕΡΦΑΔΕΣ

Θεὸς νὰ ὄῃς καὶ νὰ μάθῃς κόσμος; Πήγαινε στὸ χωριό. Ἐρημεριδᾷ δὲ χρειάζεσθαι ἐκεῖ. Καθίζεις μὲ τὴν πρώτην γριούλα στὸ πρῶτο κατώφλι, καὶ τὰ μαθαίνεις ὅλα τὰ καινούρια. Διὰ τὴν ὄλα τὰ παλιά ποῦ τὰ λέμε καινούρια, μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν δευτερώνα καὶ τριτῶνα καὶ χιλιώνονται.

Τέτοια μιὰ γριούλα ἀντάμωσα τίς προάλλες στὸ Στενοχώρι.

Τὴν ρώτησα γιὰ τὴν πολυφωαζοῦσιν στ' ἀντικρυνὸ τὸ σπιτάκι.

— Καὶ δὲν τὰ ξέρεις; μοῦ κάνει ἡ γριούλα. Μῆνες καὶ μῆνες τώρα. Εἶναι οἱ δύο ἀδερφάδες καὶ μαλλοτρῶγονται.

— Ἀδερφάδες! Ἀπ' ἄλλες μάννες μαθῆς;

— Ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν μάννα κ' οἱ δύο τους, τὴν ἔρημ, ποῦ τὴν ἀγάπησε ὁ Θεὸς καὶ τὴν πῆρε κοντὰ του, εἶναι τώρα χρόνος σωστός. Ὁ, τι τὴν πάντρεψε τὴν μεγαλῆτερη τὴν Κατίγκω μὲ τὸ Θανάσο τὸν Ξεραντωτῆ. Μὰ νὰ ξέρῃς πῶς ἡ Κατίγκω ἡ μεγαλῆτερη εἶναι καστανομάτα. Καστανομάτης, βλέπεις, κ' ὁ Θανάσος, ! πῶς νὰ ταιριάζουν! Καὶ δὲν εἶναι τὰ μάτια μονάχα, ὅλα τους τὰ σουσοῦμια, ὅλα τους τὰ συνήθεια στὸ ἴδιο τὸ καλούπι χυμένα.

— Καὶ νὰ μὴ συμφωνοῦνε!

— Αὐτὸ δὰ μαθῆς! Καὶ δὲν τῷμαθε ἀκόμα ἢ ἀφεντιά του αὐτοῦ ποῦ κοσμογορίζεις, πῶς ἄσπρο κ' ἄσπρο, κόκκινο καὶ κόκκινο δὲν πᾶνε, καὶ πῶς πρέπει νὰ τίς ἀλλάξῃς τίς θωριές γιὰ νὰρχουνται ταιριαστές; Ἐλα τώρα νὰ ὄῃς ἐσὺ. Ἡ ἄλλη ἡ ἀδερφή, ἡ Βασιλική, ποῦ φέγγει ὁ οὐρανὸς μὲς στὰ μάτια της, ἢ σείστρα κ' ἡ λυγίστρα ἐκείνη, ποῦ δὲν ἔχει μῆτε τὴν καλογνωμιά, μῆτε τὴν νοικοκυροσύνη τοῦ Θανάσου, γιὰ τὴν αὐτὸς ἂν ἦταν καὶ Ξεραντωτῆς ἄλλοτες, τὸν ἔκαμε τὸ στεφάνι λαμπάδα μονάχη, — τί τὰ θεὸς, παιδάκι μου, σὰ νὰ ταιριάζουνε γιὰ πρὸς καὶ κουνιάδα! Ὅχι δὰ καὶ πῶς, — ἢ Παναγιὰ νὰ τοὺς φυλάξῃ κ' ἀπὸ τέτοια. Μὰ νὰ

ἐκεῖ ποῦ μαλλῶνει τὰντρόγυνο γιὰ πῆδημα φύλλου, μιὰ οὐρανόφωγη ματιά τῆς Βασιλικῆς τοῦ βλασαμώνει τὸ Θανάσο. Τὰ βλέπει αὐτὰ ἢ Κατίγκω καὶ θερειεῖ. Κ' ὕτερα πιά, σὰν ξεκινήτῃ καὶ παῖ ὁ Θανάσος στὴ δουλειά του, καὶ μείνουν οἱ ἀδερφάδες μονάχες, ἀκούς αὐτὰ ποῦ ἀκούς.

Σὰ νὰ μὲ γαργαλιζῶν τῆς γριούλας τὰ λόγια. Θὰ πῆς τὰ μεγαλῶνει σὰν τίς ἐρημεριδῆς κ' αὐτῆ, συλλογίστηκα. Μὰ παντα κατὶ πρέπει νὰ τρέχῃ. Μοῦ ἤρθε νὰ τὴν ξαναρωτήσω κ' ἄλλα, μὰ δὲν τὸ θάρρεψα καὶ πολὺ πρεπούμενο. Σηκώθηκα λοιπὸν καὶ τραβήξα κατὰ τὴν Ἄγρᾶ.

Σὰν τέλειωσα τὰ ψόνια μου, κάθισα στὸν πάγκο τοῦ Μπαρμπα-Γιάννη νὰ δῶ δύο τρεῖς χωριανούς, καὶ νὰ μιλήσωμεν. Ἐκεῖ ποῦ μιλούσαμε, βρισκῶ ἀφορμὴ καὶ ρωτῶ ποῦ δούλευε ὁ Θανάσος ὁ Ξεραντωτῆς ἐκείνη τὴν μέρα.

— Κάτου στοῦ Γληγόρη τὸ περιβόλι, πῆγε σήμερα νὰ βολέψῃ τὸ μαγγανοπήγαδο, λέει ὁ Μπαρμπα-Γιάννης. Ἄν τοῦ θῆς τίποτις, τοῦ τὸ λέω ἐγὼ σὰ γυρίζῃ τὸ βράδυ.

— Ὅχι, παῦ καὶ τοῦ βρισκῶ ἐγὼ.

Μοῦ ἤρθε ὄρεξη νὰ τοῦ δῶ κ' ἢ ν' ἀνοιξῶ ὁμιλίες μαζί του, ἴσως καὶ μάθω τίποτις βᾶσανά του, κ' ὄχι τόσο ἀπὸ χωριατικὴ ἀδικρισία, ἢ παλε ἀπὸ χριστιανικὴ προθυμία νὰ βοηθῆσω ἢ μὲ συμβουλὴς ἢ μὲ παρηγοριές, — ὅσο ἀπὸ κατὶ, σὰ ψυχολογικὴ περιέργεια.

Πῆρα τὸ ὄρομο τοῦ καμπεύ. Χειμῶνας καιρός, ἔρημα ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὀλόγυμνα, κ' ἀνεμοδαρμένα. Τὸ Μζη μῆνα, ἄλλο πρᾶμα στὰ Περιβόλια. Ὅλο τὸ χωριὸ ἐκεῖ καταντάει, μάλιστα πρὸς τὸ βράδυ. Εἶναι κοντὰ κ' ὁ γιὰλός. Μῆτε τέταρτο τῆς ὄρας δὲ μοῦ πῆρ ὁ κατήφορος.

Εἶχα στὸ νοῦ μου νὰ μῶ ἴσια μέσα καὶ νὰρχινήσω μὲ τὸ χτίστη τὰ λόγια. Φτάνω στὴν Καλυβόπορτα, χώνουμαι μέσα. Σύνεργα γεμάτη ἢ Καλυβόπορτα λογιῆς λογιῆς. Τοῦ περιβολιοῦ, τοῦ χωραφιοῦ, ὡς καὶ τῆς ψυχρῆς. Ἐκεῖ ποῦ στέκουσιν καὶ τὰ φιλοκοίταξα, ἀκούγω συντυχιὸ στὸ περιβόλι κατὰ τὸ πηγιάδι, ὡς εἴκοσι βήματα μακριά. Μιὰ ἀντρίκια φωνὴ μὲ μιὰ γυναικῆσια.

Κοντοσταθῆκα. ! Νὰνοιξῶ καὶ τὴν δευτέρη τὴν πόρτα καὶ νὰ πάω ὀμπρός; ! Νὰ γυρίσω πίσω; Ἐκεῖ ποῦ συλλογίζουμιν τὸ τί νὰ κάμω, ἀκούγω τὸ Θανάσο κ' ἴσως!

— Τί σοῦ κατέβηκε, μωρὴ Βασιλική, καὶ πρόβχλες τέτοια ὄρα, ποῦ δὲν εἶναι νὰ πῆς καὶ πῶς φέρνεις φαί;

— Ἐνοια σου, καὶ δὲ μὲ ξαναβλέπεις πιά τέτοιες ὄρες στὸν κάμπο· ἀπολογιέται χυμῆλα ἢ γυναικῆσια φωνή, ἢ φωνὴ τῆς Βασιλικῆς.

— Μωρή, τί έπαθες καί μιλάς έτσι; Μπάς καί μαλλώσατε πάλε; Άμε στό καλό, κημένη, κ' είσαι λωλή. Σου τό είπα καί σου τό ξαναείπα, κάμε υπομονή μερικούς μήνες άκόμα, ώπου νά ξεκαθαριστούν οι λογαριασμοί τής μακαρίτισσας, κι όλα βολεύονται. Θάχης τό σπιτικό σου, . . . αϊ! . . . δε θά χαθούν κ' οι γαμπροί.

— Νά μήν τό σώσω, καί νά μήν τό φτάξω! Σεφωνίζει ή γυναικίσια φωνή. Κάλλιο εκεί που πηγαίνω, κι άς ρημάζουν ούλα!

— Μωρή κάτι συλλογιέσαι έσύ. Πές μου, τί έχεις;

— Τί νάχω! Τόν περιδρομο μαθές έχω, που κανενού κακό δε γυρεύω, καί μ' όλουνούς κακιά γίνουμαι. Ρώτα τή γυναίκα σου, ποιά τήν είχε σαν τά δυό της μάτια, καί ποιά τήν έχει στην καρδιά της άκόμα, κι άς τραγούμαστε νύχτα μέρα. . . .

Πνίγηκαν τά λόγια αυτά στίναρρουφητό.

— Καί γιατί νά τρώγατε, σαν άγαπιέστε;

— Έλα, που μου κάνεις καί σύ τόν άνήξερο, ξαναλέει ή Βασιλική μέ φωνή άχι τόσο τρεμάμενη τώρα. Έλα, σά νά μήν τό ξέρης πώς ό,τι βουληθή ένας Θεός χίλιες μαννάδες δέν τό χαλνούσιν.

— Αϊ, καί τί θές νά κάμουμε τώρα; Νά τή χωρίσω καί νά σε πάρω;

— Ο Χάρος νά με πάρη, νά γλυτώστε ούλοι σας. Καί μήτ' ό Χάρος. Δέν τάποκοτώ νά πεθάνω, καί νά μήν τις συλλογιούμαι πιά τις έρμες τις πίκρες. Με τρώς με τά λόγια σου, καί πάλε δέν πάει ή καρδιά μου. . . .

— Μωρή έλα στό νο σου, βλοημένη, καί πήγαινε σπίτι, νά μη μάς όη καί κανέναν, κ' έχουμε κι άλλα.

— Σπίτι μου τώρα κι' όμπρός είναι τό Μο-ναστήρι.

— Μα δε μου λές πώς στάλήθεια λωλάθη-κες; Η μάς καί γυρεύ' ή ράχη σου ξύλο;

— Ναι, ξύλο. Σκότωσέ με στό ξύλο νά γλυτώσης. Νά ξύλο καί σκότωσέ με. Δέν κοτώς; Τί νά ζω πιά καί γώ τότες; Μου σώνει πού-ζηση νά τάκούσω κι' αυτό από τόν άντρα που άγάπησα.

Φωνή φοβερή μάνατρόμαξε τότες, του Θανα-σου ή φωνή.

— Μωρή στάσου, για τόνομα του Θεού!

Κι' άκούστηκε βρόντος βαθύς, σά νάπεσε όλος ό μάγγανος στό πηγάδι.

Χύμιζα μέσα άστραπή, κ' έτρεξα προς τό μέρος. Τό κοντόφαρδο πηγάδι γεμάτο ως μία όργυιά. Ο Θανατός όλόχλωμος κι' άγριεμένος πιάνουνταν από λιθάκια καί κατέβαινε, νάπλώση χέρι κατά τό μέρος που άνάβραζαν άκόμα άριθ-μητες φουσακαλίδες.

— Πήδα μέσα, του κράζω, κί τραβη την όζω!

Πετιέται ίσια μέσα ό Θανατός, κί μετά δυό στιγμές ξαναφαίνεται τραβώντάς την από τό χέρι τήν κοπέλλα.

Έσκυψα, κί κρατώντας του μάγγανου τά ξύλα, τονε βόθησα νά ξαναδέβη. Σκαλώσε κί βγήκε με τή Βασιλική μισαποθαμένη.

Σάν τήν άνέβαζε κατόπι τόν άνήφορο μαζί με δυό τρεις άλλους χωριανούς ξεψυχισμένη, σθυσμένα τά γαλανά της τά μάτια, σωπα-σμένη για πάντα τό στοματάκι της, έσκανε στό κλάμα ό Θανατός ό Σεφαντωτής.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΡΟΚΗΠΙΟΥ ΜΟΥ

Η ΑΙΞ ΝΥΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΤΕ

Έάν ό Νορδάου, ό άπόστολος του έκφυλισμού, έγνωρίζε τήν ζωοτεχνίαν, δέν άμφιβάλλω ότι θά έφερν ώς πρώτιστον παράδειγμα έκφυλισμού, συνεπεία υπερβολικού πολιτισμού, τας αίγας.

Σήμερον έχομεν μίαν γενεάν ανθρώπων τής τάξεως των έγγραμμάτων, των διανοητικώς εργαζομένων, των καθιστικών βίον διαγόντων ή των άεικινήτων πλουτοκνηγών των κυριολεκτικώς πυρεσσόντων εξ έπιχειρηματικότητας. Πάν-τοτε τούτων ό πυρέσσων καί υπερβολικώς εργα-ζόμενος έγκέφαλος δέν είναι πλέον μέρος του σώματος, κοινωνικώς λειτουργούν, άλλ' υπερ-τροφικόν τι υπερθερμον καί άναμικόν έναλλάξ καί τά μάλα εύπαθές όργανον. Όχρηξ ή αντί-ληψις των συνήθων τέρψεων εις τοιούτους έγκε-φάλους. Αί άφελείς διασκεδάσεις, τά άσματα, οι χοροί, οι εκδρομαί εις τήν έξοχήν, ή σεληνο-φώτιστος θαλασσα, τό κελάδημα τής άηδόνας κατά τό πραινόν μυστηριώδες λυκόφως έντός όρο-σολούστου κοιλάδος, οι άκτίες του ήλιου οι πίπτουσαι όσειλώς δια μέσου του πρασίνου φυλ-λώματος έφ' ου κρέμανται εισέτι σταγόνες δρόσου σπινθηροβολουσαι. . . πάντα ταύτα ώχρισίωσι πρό τής έρωτήσεως, πώς πάει τό συνάλλαγμα, τί γίνονται οι μετοχαί του σιδηροδρόμου, πρέπει ή κολοκύνθη εις τόν πληθυντικόν άριθμόν νά γρα-φεται με όξειαν ή με περισπωμένην κτλ. Όχρηξ δε περιπίπτουσα εις νάρκην ή ξεθωριάζει εκτρε-πομένη εις άηθείς άποχρώσεις, ή τόσοσ φυσική όσον καί δικαιολογημένη άπόλαυσις των φυσικών καί νομίμων ήδονών. Καί όταν ή όρμη αυτή εκλείψη ή παρεκτρέπεται εις παντοίας κατα-χρήσεις κατά τόν νευρικόν τουτον αιώνα, υπο-σκάπτεται ή ύπαρξις τής οικογενείας, καί όταν μάς έγκαταλείψουν οι έπρέστιοι θεοί, ή λέξις πα-τρεις καθίσταται πλέον δυσκατάληπτος, καί ό

έκφυλισμός των ανθρώπων θά επήρχετο άναπό-φρευτος, εάν δέν έχύνετο εις τας φλέβας του άπολέσαντος τήν φυσικήν άκμήν πληθυσμού των μεγάλων πόλεων καί βιομηχανικών κέντρων, συνεχές ρεύμα αίματος σφριγαλέου καί υγιούς εκ των άγροτικών καί όρεινών ιδίως πληθυσμών. Τούτων ό χονδροειδής έγκέφαλος, άκατέργαστος όγκος, β.θλίως δέν δύναται άπ' αρχής νά με-τρηθή προς τήν λεπτυνθεισαν διάνοιαν των άστών, αλλά ή χαρά καί τό σφρίγος υπερι-σχύουσι δια του άριθμού έως ότου οι άπόγονοι άναπτυσσόμενοι όλονέν περισσότερον διανοητικώς άπολέσωσι πλέον υπό έποψιν άκμής ότι εκέρθη-σαν υπό έποψιν διανοητικής παραγωγικότητας.

Τώρα επανέρχομαι εις τας άστικές αίγας καί τόν εκφυλισμόν των. Τα «γίδια» των βου-νών καίτοι όλίγον γαλακτοπαραγωγά παράγουν υίους βωμαλέους. Τα δε «τραγιά» ταύτα, προϊόν των έρώτων των, είναι εισόδημα πολλακίς σπου-δαιότερον τής αξίας του παραγομένου γάλακτος. Τουναντίον εις τας πόλεις τό κύριον προϊόν τής αιγός είναι τό γάλα της, καί χαριν του λευκού τούτου προϊόντος τά «κατσικάκια» σφάζονται μίαν ώραν προητέρα, καί τό κρέας τής γραίας αιγός εκαντηθείσης δια παρατεταμένης γαλα-κτοπαραγωγής δέν αξίζει ούτε τόσοσ όσον αξίζει τό «τομάρι» της. Τουναντίον τό κρέας τής «στερφογίδας» του βουνού άρεταά παχύ είναι έν τω τόπω μας προϊόν μεγάλης καταναλώσεως.

Οικονομολογικοί λόγοι καί σκέψεις πλουτολο-γικαί εξώθησαν λοιπόν τους αιγοτρόφους των πόλεων νά επιδίδωνται άποκλειστικώς εις τήν εκμετάλλευσιν τής αιγός. Η καθηγητική των μίαν μόνον έρώτησιν καί απάντησιν περιέχει, ήτοι «Ποία είναι ή ώραιότερα αιξ;» ή απάντησις δε μονότονος καί στερεότυπος παρουσιάζομένη άφ' έαυτής εις τά χείλη εκάστου ειδικού καί μη ειδι-κού, «εκείνη ήτις διδει τό περισσότερον γάλα». Κι οι ήμιγαλλομαθείς θά προσέθετον άκόμη καί τήν ύστοχον λέξιν parbleu, ως ένορκον βεβαιώ-σιν έν ταύτα ούτως έχουσιν. Το ιδανικόν λοιπόν τής καλητέρας αιγός ήτο άναμφισβήτητον, έτοι-μον, πλασμένον ήδη από τής εποχής τής Άμαλ-θείας αιγός, καί ή αιγοτροφία αυτή ήτο ζήτημα λελυμένον καί εύκολώτατον. Ποίας αιγός τά τέ-κνα θά σώσωμεν από τήν μάχιαν του σφα-γέως, δια νά πολλαπλασιάσωμεν τό ειδός της; Εκείνης, ήτις διδει τό περισσότερον γαλα φυσικώ τω λόγω! Αυτό τό «φυσικώ τω λόγω» τό λέγει ό κόσμος διότι εγώ, ό Νορδάου των αιγών, θά έλεγον παραφυσικώ τω λόγω. Δύνασθε νά φαντασθήτε ότι ή τοιαύτη έν τω πολλαπλασιασμή κατίσχυ-σι των πλέον γαλακτοπαραγωγών άτομων, γι-νομένη επί αιώνας μονοτόμως καί συνεχώς, επέ-φερε συν τω χρόνω υπερτροφίαν των μαστών άπαραλλάκτως όπως ό πολιτισμός επέφερε πλέον

εις τους ανθρώπους με τήν πολλήν καλλιέργειαν του έγκεφαλου τόν εκφυλισμόν του επιλοίπου σώ-ματος, τήν φθοράν τής υγείας, τήν νευρασθένειαν κτλ. Η μονομερής ζωοτεχνική διαλογή των αι-γών, μη λαβούσα υπ' όψιν ούτε τήν φυσικήν βώμην, ούτε τήν υγείαν, ούτε τήν άντοχήν εις τας άσθενείας, ούτε τήν μακροβιότητα, ούτε άλλο τι, υπερεξηνυγένισε μονομερώς τας αίγας εις τοιού-τον βαθμόν, ώστε κατήντησαν πλέον οικτρά όντα παραμορφωμένα, τό δε εκ του πυρέσσου-τος υπερτροφικού μαστού των εκρέον άριόν γάλα μάλλον έχει ύψην διαλύσεως πύου έν ύδατι ή γά-λακτος φυσιολογικώς ώρίμου. «Αποσυντίθεται αυτή αύτη ή μάζα των μαστών (γαλακτοπαρα-γωγοί αδένες) καί διαλύεται έντός του γάλακτος. Μετά δε τό άρμεγμα ό μαστός φαίνεται τόσοσ μαρμαμένος, τόσοσ κενός, τόσοσ εξηντλημένος καί άγνωρίστος όσον υπερτροφικός καί άφύσικος έφαι-νετο πριν.

Ίδού λοιπόν ποία είναι ή αιξ των πόλεων οίαν τήν κατηντήσαμεν.

Τό γάλα της άρριζει μέν, δέν είναι όμως παχύ ούτε γλυκύ καί συνήθως έχει μίαν άνώμαλον γεύσιν.

Η φθίσις, νόσος φυσιολογικώς μόνον εις τά γένη των βρώων καί τά των ανθρώπων έμφω-λεύουσα, έντελώς άγνωστος εις τας αίγας, έν τούτοις προσβάλλει τας υπερβελτιωμένας τούτων καί όη υπό μορφήν νέαν, ιδιόρρυθμον, ήτοι υπό μορφήν παμφυματιώσεως, δηλ. όλα τά μέρη του σώματος, πνεύμονες, έντερα, λάρυγγ, μύες κτλ. πλήθουσι φυμάτων φθισικών, καί όλαί οι αίγες του αύτου αιγοστασίου προσβάλλονται εκ παμ-φυματισμού σχεδόν συγχρόνως. Νη Δία, προτι-μότερον είναι νά πίνη τις ήμισειαν όκάν γάλα-κτος τής έξχής, έστω καί άραιουμένου με 50% ύδατος, παρά νά πίνη 100 δράμια «άγνου» γά-λακτος τοιαύτης αιγός εξηνυγισμένης, κατ' οίκον διατηρουμένης.

Ο φρόνιμος οικογενειάρχης δέν θέλει νά εξαρ-τάται από τόν γαλακτοπώλην, άγοράζει μίαν αιγα, διδει 100 δραχμάς δι' έν ισχνόν ζωύφιον, τό όποιον πωλείται με έγγύησιν επί δοκιμή μά-λιστα μιας έβδομάδος ότι διδει δύο όκάδας γάλα-κτος τήν ήμέραν. Είναι εις τό άνθος τής ηλικίας της ή πολυτιμος αιξ, ήτις συνήθως όνομαζεται Κανελλα, τρώγει νυχθημερόν, άλλ' ή χαρά δέν διαρκεί πολύ. Η άθήμετος έπιθυμία προς αύξη-σιν του γάλακτος ώθεϊ προς αύξησιν τής τροφής. Ίδού μίαν ήμέραν ή Κανελλα ή άγαπητή μας αιξ, δέν τρώγει πλέον, ύσταται μελαγχολική με προφανή κεφαλόπονον, δυσκοίλιος καί άθυ-μος, προσκαλείται ό κατσικας τής γειτονιάς, τής «παίρνει αίμα» κόπτων μέρος του ώτός, τής τρίβει τήν κοιλίαν καί συνιστά άλλας, νηστείαν καί ζέστην. Μετά τινας ήμέρας ή δυσκοιλία

μεταβάλλεται αποτόμως εις ύδαράν και δυσώδη διάφοριαν... Έδω πλέον ενδεικνύεται τὸ βεταινό-λαδον και κατόπιν ὀλίγα κάστανα ἢ βαλανίδια ψημένα. Τέλος ἡ Κανέλλα θεραπεύεται, ἡ ὀρεξίς ἐπανερχεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἡ παρά φύσιν ἐπιθυμία νὰ τρώγῃ κεφάλους και ἐπιδερμίδας «φρεγγῶν» κ.τ.λ. ἐκλείπει, ἀλλά... περὶ τούτου πρόκειται, τὸ γάλα ἐξέλιπεν. . .

Καὶ ἰδοὺ εἰς τὴν γειτονίαν μας κατοικεῖ εἰς τράγος «σοῦτος». Ὅλοι τὸν ἐπαينوῦν, διότι δὲν ἔχει κέρατα, και συνεπῶς πληρώνομεν εἰς τὸν ἰδιοκτητὴν του ἐν διδραχμον διὰ νὰ γονιμοποιηθῇ ἡ αἰξ.

— Ἄλλ' ὁ μαλθακὸς παχύσαρκος τράγος μετέδωκε μὲν εἰς τὴν αἰγὰ μας τὴν ἀφόρητον δυσωδίαν του, οὐχὶ ὅμως και θεῖαν δάδα τοῦ ὑμναίου και ἡ πραγματικὴ διδραχμος δωρεὰ πρέπει ν' ἀνανεωθῇ δις και τρίς, ἐν τῷ μεταξύ δὲ παρέρχεται ὁ καιρὸς και ἡ αἰξ, περὶ ἧς ὑπῆρχεν ἐλπίς ὅτι θὰ γεννήσῃ τὸν Νοέμβριον διὰ νὰ μᾶς παρέχῃ γάλα πολῦτιμον τὸν χειμῶνα, τώρα θὰ γεννήσῃ κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν, ὅποτε ἐλαχίστην αἰξίαν ἔχει.

— Ἐν τέλει, ἄς εἰπῶμεν και τοῦτο, ἐνῶ κοινότερα αἰγες τίκτουσαι 8—10 φορές φθάνουσιν εἰς ἡλικίαν 10—12 ἐτῶν και ἀνωτέραν, αἱ πολὺ βελτιωμένα ἤδη εἰς ἡλικίαν 5—6 ἐτῶν δεικνύουσι σημεῖα γεροντικοῦ μαρasmus. — Ὁ δυστυχὴς στόμαχος των, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ χωνεύῃ τόσα ποσὰ τροφῆς διὰ ν' ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὴν μεγάλην γαλακτοπαραγωγὴν, διασταλείς δεικνύει συμπτώματα ἀτονίας και ἡ βελτιωμένη αἰξ προῶρας γηράσασα θνήσκει, χωρὶς νὰ καταλάβῃ ὁ κτηνίατρός μας διατί, «ἀποθνήσκει ἀνευ ἀποχρῶντος λόγου». — Ἐὰν κάμωμεν τὸν ἀπολογισμὸν της, εὐρίσκομεν ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὅλης ζωῆς της δὲν ἔδωκεν οὔτε τόσον γάλα ὅσον μίαν κοινοτάτη ἀλλὰ μακρόβιος αἰξ τοῦ βουνοῦ και ὅτι ἡ ἐνδοξος περίοδος καθ' ἣν ἔδιδε τρεῖς ὀκάδας γαλακτος ἡμερησίως ἦτο τόσον βραχεῖα, ὥστε δὲν ἤξιζε τὸν κόπον νὰ τὴν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν.

— Ἐχει δὲ σχέσιν ἡ ὑπερβελτιωμένη αἰξ τῶν πόλεων πρὸς τὴν χαρίεσσαν κάτοικον τῶν βουνῶν μας εἴαν «ἡ μέθοδος» τοῦ κλειδοκυμβάλου παιζομένου ὑπὸ στενοθύρακος και βραχίτικου νεανίσκου τῶν σαλωνίων πρὸς τοὺς στιβαροὺς στίχους τῶν αἰπόλων τοῦ Θεοκρίτου, τῶν τέκνων τῆς Αἰτῆνης ψαλλόντων τὸ ἦδὺ ψιθύρισμα τῶν πευκῶν ὑπὸ τὸν βαθυκύανον οὐρανὸν και τὴν χλόην τῶν χορτονομῶν της και τὴν ὑγιάν και γονιμότητα τῶν αἰγῶν της.

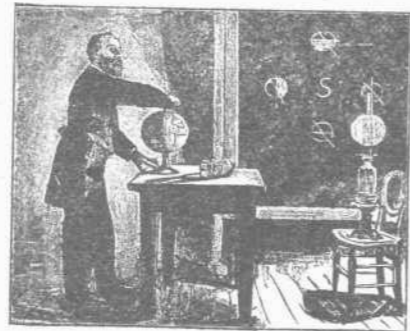
«Ὁ τράγος, τῶν λευκῶν αἰγῶν ἄνευ
» ἐνθ' αἰγες διδυμάτοκοι ἐνθα μέλισσαι,
» δεῦτ' ἐφ' ὕδαρ, ἔριφοι.»

P. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΛΑΪΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

Ο ΗΛΙΟΣ¹

Τότες βρέθηκε ξήγηση πολὺ πιὸ ἀπλή. Ἐδειξαν πῶς δὲ γυρνοῦσε ὁ ἥλιος ὀλόγυρα τῆς Γῆς μίαν φορά κάθε μερόνυχτο, μὰ πῶς ἡ Γῆ σβούριζε γύρω σ' τὸν ἄξονά της μὲ τέτιον τρόπο ποῦ γεννοῦσε τὴ νύχτα και τὴ μέρα. Αὐτὸ τὸ διάγραμμα θὰ σᾶς ξηγήσῃ πιὸ καλά τὸ τί γίνεται. Ἡ σφαῖρα ἀπάνου σ' τὸ τραπέζι εἶναι ἡ Γῆ, ποῦ μπορῶ και τὴν ἐγυρίζω ἀπὸ τὸ χερουλί της. Ἡ λάμπα παρασταίνει τὸν ἥλιο. Ὅπως φαίνεται τώρα, τὸ μέρος τῆς Γῆς ὅπου βρίσκεται ἡ Ἑλλάδα Ε — βλέπει κατὰ τὴ λάμπα, τὸν ἥλιο—

Διάγραμμα 16.

κ' ἔχει μεσημέρι. Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τῆς σφαιρας βρίσκονται ἄλλες χῶρες, καθὼς ἡ Νέα Ζηλανδία, κ' ἐκεῖ ἔναι σκοτάδι. Βλέπετε πῶς γυρίζοντας τὸ χερουλί γυρίζω και τὴν Ἑλλάδα λίγο λίγο, ἔτσι ποῦ μπαίνει σ' τὸ σκοτεινὸ τὸ μέρος, και τότε τὴ σκεπαζει ἡ νύχτα. Σύγκαιρα ὅμως γυρίζει κ' ἡ Νέα Ζηλανδία κατὰ τὸ φωτεινὸ τὸ μέρος και χαίρεται τὴ χάρη τῆς αὐγῆς. Αὐτὸς εἶναι πολὺ ἀπλὸς τρόπος ποῦ ξηγᾷ τὴ διαδοχὴ τῆς μέρας και νύχτας, κ' εἶναι μάλιστα κ' ὁ ἀληθινὸς τρόπος.

Εἶδαμε λοιπὸν πρὶν πῶς ὁ ἥλιος ἐσβούριζε τριγύρω σ' τ' ἄξόνου του, και τώρα βλέπουμε πῶς κ' ἡ Γῆ κάνει τὸ ἴδιο. Ἡ Γῆ ὅμως σβούριζει πολὺ γοργότερα, γιατί κάνει 25 γύρους σ' τὸν ἴδιον καιρὸ ποῦ ὁ ἥλιος κάνει ἕναν.

Ἡ Γῆ τὴν ὥρα ποῦ μιλοῦμε σβούριζει μὲ πόση γληγοράδα ποῦ ἡ Ἀθήνα τρέχει ἑκατοντάδες μίλια τὴν ὥρα. Ἄν βρισκόμαστε σ' τὸν ἰσημερινὸ ἀπάνου, θὰ πηγαίναμε περισσότερο ἀπὸ χίλια μίλια τὴν ὥρα, ὅηλαδή γληγορότερα παρὰ βόλι. Μὰ δὲ νομίζετε πῶς ἔπρεπε νὰν τὸ νιώθουμε πῶς σβούριζουμε ἔτσι μὲ τόσο φοβερὴ βία; Σὰν ταξιδεύουμε μὲ σιδηρόδρομο, τὸ νιώθουμε

¹ Τέλος ἴδε σελ. 106.

πῶς πᾶμε γλήγορα· μὰς τὸ λέει τὸ σκούνημα τοῦ ἀμαξιοῦ, ὁ θόρυβος ποῦ ἀκοῦμε, τὸ δυνατὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα ἂν τύχῃ και βγάλουμε τὸ κεφάλι ὄξω ἀπ' τὸ παράθυρο, μὰς τὸ λὲν τὰ δένδρα ποῦ μᾶς περνοῦν τρεχάτα. Μὰ φαντάσου μίαν στιγμὴ πῶς εἴλεπαν ὅλα αὐτὰ τὰ σημάδια. Φαντάσου πῶς ἡ γραμμὴ ἦταν τόσο τέλεια στρωμένη ποῦ μῆτε σκούνημα ἐνωθες μῆτε θόρυβος ἂν ἐκλείνες τώρα και τὰ παράθυρα ποῦ νὰ μὴ βλέπῃς ὄξω τίποτα, πῶς θὰ ἤξερες πῶς κινίεσαι; Ὅποιος ἔτυχε νὰ ταξιδίεψῃ μὲ βαπόρι ἀπάνου σὲ ποτάμι—νὰ, σὰ σ' τὸ Δούναβη—ἐκεῖνος ξέρεει πῶς τόσο ἀλαφρὰ κ' ὀμαλὰ κυλᾷ τὸ βαπόρι ἀπάνου σ' τὰ ἤσυχά του τὰ νερά, ποῦ τὴ νύχτα, σὰν ξαπλωθῆς μέσα σ' τὸ κρεβάτι σου και τίποτα δὲ φαίνεται ἀπ' ὄξω, μὸλις νιώθεις πῶς ταξιδεύεις. Τέτιο εἶναι ἀπάνου κάτου και τὸ σβούρισμα τῆς Γῆς. Εἶναι τόσο τέλεια ὀμαλὸ ποῦ τίποτα δὲ νιώθουμε, και μονάχα τὸ συμπεραίνουμε κοιτάζοντας ἄλλα ἀντικείμενα ὄξω ἀπὸ τὴ Γῆ—τὸν ἥλιο, τὸ Φεγγάρι, τ' ἄστρα. Βλέπουμε τὰ σώματα αὐτὰ ποῦ ἀνατέλλουν πάντα και βασιλεύουν δίχως ἀλλαγὴ, ἀπαράλλαχτα ὅπως, κοιτάζοντας ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ βαποριοῦ ποῦ εἶπαμε, βλέπεις σπίτια και δέντρα ποῦ φαίνονται σὰ νὰ περνοῦν, ἐνῶ ἀληθινὰ τ' ἀφίνει πίσω τὸ βαπόρι.

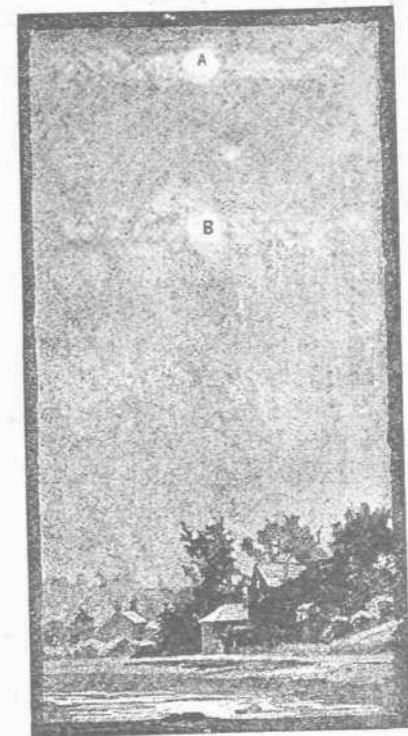
Τὸ ἴδιο παρατηρῶντας τ' ἄστρα, μποροῦμε νὰ μάθουμε πόσην ὥρα θέλει κάθε σβούρισμα τῆς Γῆς. Διάλεξε ἕνα ἄστρο, ὅποιο θέλεις, και παρατήρησέ το σ' ἕνα σημάδι τ' οὐρανοῦ ἀπόψε, σημειώνοντας και προσεχτικὰ τὴν ὥρα ποῦ τὸ παρατηρεῖς· ἂν αὔριο πάλι παρατηρήσῃς, τί στιγμὴ θὰ φτάσῃ τ' ἄστρο μας σ' τὸ ἴδιο σημάδι, ἡ διαφορά ἀπὸ τὴν ἀποψινὴ ὥς σ' τὴν αὐρινὴν ὥρα ποῦ θὰ σημειώσῃς θὰ σοῦ δώσῃ τὴ διάρκειαν κάθε σβουρισμοῦ τῆς Γῆς. Ἡ διαφορά αὐτὴ εἶναι 23 ὥρες, 56 λεπτά, και 4 δεῦτερα, ἢ τέσσερα περίπου λεπτά λιγώτερο ἀπὸ τὴ συνειθισμένη ἡμέρα, μετρῶντας ἀπὸ μεσημέρι ὡς μεσημέρι.

Ὁ χρονικὸς δρόμος τῆς Γῆς τριγύρω σ' τὸν ἥλιο.

Ὡς τώρα μιλοῦσαμε γιὰ τὴν καθημερινὴν κίνηση ποῦ φαίνεται σὰ νὰ κάνῃ ὁ ἥλιος διαβαίνοντας τὸν οὐρανὸ μετὰ αὐγῆς και βραδιοῦ. Καὶ τώρα θὰ ξηγήσουμε τὴ χρονικὴ κίνηση ποῦ φαίνεται πῶς κάνει και ποῦ γεννᾷ τις ἀλλαγές ποῦ λέμε Ἐποχές. Εἶναι χειμῶνας ἄς ποῦμε τώρα, κ' οἱ μέρες εἶναι μικρὲς και συχνὰ σκοτεινές, ἐνῶ ἔξῃ μῆνες πρὶν οἱ μέρες ἦταν μεγάλες κ' εἶχαν ὅλη τους τὴ δόξα μὲ ζέστα και μὲ τὴ λαμπρόδα τοῦ ἥλιου. Ἡ ἴδια ἀλλαγὴ τυχαίνει κάθε χρόνο, κ' ἄς προσπαθῆσουμε νὰ βροῦμε τὴν αἰτία. Γιατί ἔχουμε ζέστα μίαν ἐποχὴ τοῦ χρόνου, κ' ἄλλη πάλι κρύο και χιόνια;

Σημείωσε πρῶτο τὴ σημαντικὴ διαφορά μετὰ τοῦ ἥλιου τὸ χειμῶνα και τοῦ ἥλιου τὸ καλοκαίρι.

Ἄν κοιτάξτε τὸν οὐρανὸ τὸ μεσημέρι καμμιά ξάστερη μέρα, θὰ δῆτε πῶς ὁ ἥλιος τότε βρίσκεται σ' τὸ μεγαλύτερό του ὕψος ποῦ φτάνει ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα. Ὅλο τὸ πρῶτὸ σιγὰ σιγὰ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ ὡς ἐκεῖνο τὸ ὕψος· ἔπειτα ὅλο τὸ ἀπόγεμα ἀπὸ κεῖ κατεβαίνει κατὰ τὴ δύση ὅσο ποῦ νὰ βασιλέψῃ. Σταθῆτε ὅμως σὲ κάποιον μέρος ἀπ' ὅπου φαίνεται καθαρὰ ἡ δύση και παρατηρήστε τὸ μεγαλύτερό του αὐτὸ ὕψος σ' τὴ 9 τοῦ Δεκέμβρη, ὅταν ἔχουμε τὴν πιὸ μικρὴ

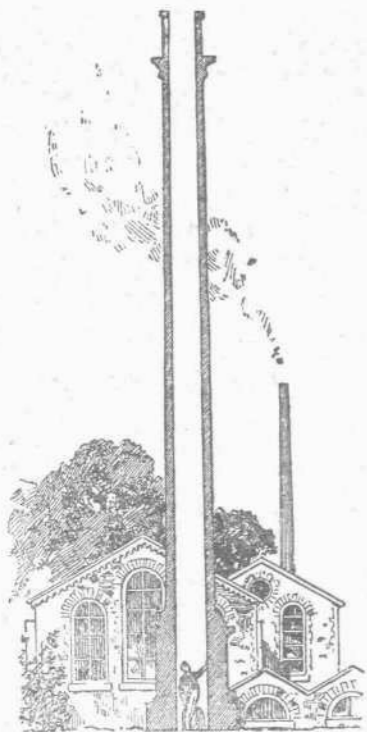
Διάγραμμα 17.

μέρα τοῦ χρόνου· ἂν ξαναπαρατηρήσετε πάλι τὴν ἴδια ὥρα μίαν μέρα κατόπι, θὰ βρῆτε πῶς ὁ ἥλιος τὸ μεσημέρι ἀνέβηκε λιγάκι πιὸ ἀψηλὰ παρὰ τὴν πρὶν ἡμέρα, κ' ἔτσι κάθε μέρα ὡς σ' τὸ μεσημέρι σ' τὴ 9 τοῦ Θεριστῆ. Ἀπὸ κείνη πάλι τὴν ἡμέρα ἀρχίζει και πιά δὲν ἀνεβαίνει τόσο ἀψηλὰ, μόνε λίγο λιγώτερα ὡς νὰ φτάσουμε πάλι σ' τὴ 9 τοῦ Δεκέμβρη, ποῦ ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ἀρχίζει πάλι και πηγαίνει πιὸ ἀψηλὰ, κ' ἔτσι κάθε χρόνο ταχτικὰ δίχως ἀλλαγὴ (διάγ. 17). Μ' ἄλλα λόγια τὴν ἐποχὴ ποῦ εἶναι στὸ Α ὁ ἥλιος τὸ μεσημέρι, εἶναι καλοκαίρι κ' ἔχουμε μέρες μεγάλες και ζεστές· και τὴν ἐποχὴ ποῦ εἶναι στὸ Β, ἔχουμε χειμῶνα και μέρες μικρὲς και κρύες.

Ὡς τόσο κ' αὐτὴ τοῦ ἥλιου ἡ χρονικὴ κί-

νηση είναι άπατη, όπως κ' ή άλλη ή καθημερινή, και για να καταλάβουμε πώς γίνεται, πρέπει να πάμε σ' τους άστερισμούς να μάς βοηθήσουν.

Ξέρετε ίσως τον άστερισμό που τότε λένε Μεγάλη Άρκουδα ή τον Ώριωνα ή τον Κριό ή τον Ταύρο, κι' άλλους άστερισμούς μ' επίσης παράξενα όνόματα. Οι άστερισμοί αυτοί είναι γνωστοί αιώνες τώρα, και για το σκοπό μας τώρα ως τους φανταστούμε ως παρέες άστρων σ' τον ουρανό, που μήτε τή μορφή τους αλλάζουν ποτέ μήτε τή θέση τους αναφορικώς ή μιά με τήν άλλη. Οι άστερισμοί αυτοί βρίσκονται δλόγυρά μας' όχι μονάχα από πάνω μας κι' από κάθε μας

Διάγραμμα 18.

όψη ως κάτω σ' τον όριζοντα, μόνε κι' αν μπορούσαμε να κάνουμε μιά τρύπα μέσα σ' τή Γή ως αντίπερα σ' τους Αντίποδες μας, από κει μέσα θα βλέπαμε πώς κι' από κάτω μας υπάρχουν σ' τον ουρανό άστρα κι' άστερισμοί. Και τ' άστρα αυτά βρίσκονται πάντα δλόγυρά μας, νύχτα και μέρα. Ναί μέν δέν τὰ βλέπουμε τήν ημέρα με γυμνό μάτι, γιατί ή μεγάλη του Ήλιου λάμψη σκοτεινιάζει το μικρό τους συγκριτικώς φώς' με καλό όμως τηλεσκόπι μπορούμε και τήν ημέρα ακόμα νάν τὰ δούμε. Μά και με γυμνό μάτι υπάρχει τρόπος νάν τὰ δούμε τήν ημέρα, κοιτάζοντας απάνου από μέσα από άψηλή καπνοδόχη, αν μπορούμε να πετύχουμε καμμιά όταν δέ δουλεύη' γιατί τέτιος μακρύς σωλήνας κόβει

τις ίσες άχτίδες του Ήλιου και τότες μπορεί το μάτι άθάμπωτο να διακρίνη τών άστρων το φώς.

Τώρα, αν κοιτάξης τον ουρανό νύχτα το χειμώνα, θα δής τον ωραίο άστερισμό που είπαμε, τον Ώριωνα. Το καλοκαίρι όμως γίνεται άφαντος. Και το ίδιο το καλοκαίρι θα δής άλλους πάλι άστερισμούς, που το χειμώνα δέ φαίνονται, γιατί κάθε εποχή του χρόνου έχει τους δικούς της τους άστερισμούς. Λοιπόν όπως γίνεται με τον Ώριωνα, το ίδιο γίνεται και με άλλους τρεις άστερισμούς, που θα σας πω τώρα και που μαζί με τον Ώριωνα κάνουν ένα είδος κύκλου σ' τον ουρανό, δηλαδή τήν Παρθένα, το Σκορπιό, και το Ψάρι. Καθένας απ' αυτούς έχει τήν εποχή του που φαίνεται. Κοίταξε τον ουρανό τὰ μεσάνυχτα κατά το νότο. Θα δής πώς ο Ώριωνας φαίνεται το χειμώνα' ή Παρθένα τήν άνοιξη' ο Σκορπιός το καλοκαίρι' το Ψάρι το φθινόπωρο. Αυτό τί αποδείχνη; Τὰ μεσάνυχτα

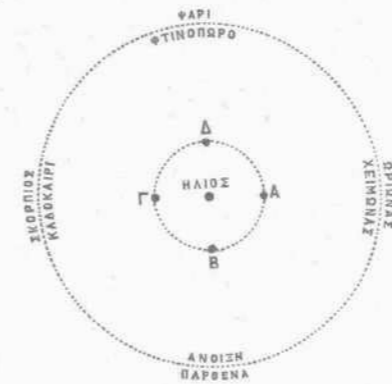
Διάγραμμα 19.

φυσικά ο Ήλιος είναι από τ' άλλο μέρος της Γης ώστε σαν κοιτάζω τον Ώριωνα το χειμώνα, ο Ήλιος πρέπει να βρίσκεται από πίσω μου. Κοίταξε το διάγραμμά μας. Η Γή είναι σ' τή μέση, κι' ο Ήλιος πρέπει να είναι καταντικρύ του Ώριωνα, δηλαδή κοντά σ' το μέρος που σημαδεύα με το ψηφίο Α. Τήν άνοιξη μεσάνυχτα βλέπουμε κατά το νότο τήν Παρθένα, και τότε ο Ήλιος πρέπει να βρίσκεται κατά τ' αντικρινό μέρος της Γης, δηλαδή κοντά σ' το σημάδι Β. Το καλοκαίρι σ' το ίδιο μέρος βλέπουμε το Σκορπιό' ο Ήλιος λοιπόν είναι κοντά σ' το σημάδι Γ. Και τέλος το φθινόπωρο που βλέπουμε σ' το ίδιο μέρος το Ψάρι, ο Ήλιος πρέπει να βρίσκεται κοντά σ' το Δ. Κι' έτσι ξαναρχής.

Έτσι λοιπόν φαίνεται σα να ήταν πρώτα ο Ήλιος σ' το σημάδι Α, έπειτα σ' το Β, έπειτα σ' το Γ, έπειτα σ' το Δ, και κατόπι σα να ξαναρχίζε πάλι τον ίδιο κύκλο. Λέω φαίνεται, γιατί κι' εδώ είναι περίσταση όπου άλλο είναι τ' άληθινό κι' άλλο φαίνεται πώς είναι. Γιατί

όλα όσα βλέπουμε μπορούν να ξηγηθούν κι' αν υποθέσουμε πώς ο Ήλιος μένει ακίνητος και πώς ή Γή γυρίζει δλόγυρά του, όπως σ' το διάγρ. 20. Γιατί αν, λόγου χάρη, είναι το χειμώνα ή Γή σ' το Α — όπως κ' είναι — τότε ο Ήλιος είναι σ' τ' αντικρινό μέρος του Ώριωνα, και λοιπόν τὰ μεσάνυχτα θα φαίνεται ο Ώριωνας. Το ίδιο τήν άνοιξη ή Γή είναι σ' το Β, και τότε βλέπουμε τήν Παρθένα, και το ίδιο το καλοκαίρι βλέπουμε το Σκορπιό, και το φθινόπωρο το Ψάρι. Έτσι όλα όσα βλέπουμε είναι κατανοητά αν θεωρήσουμε το Ήλιο σταθερό σ' τή μέση, και τή Γή πώς ταξιδεύει δλόγυρά του από το Α σ' το Β, κ' έπειτα σ' το Γ και Δ, και πώς θέλει ένα χρόνο για να κάνη το ταξίδι της.

Ποιά όμως είναι ή άλήθεια; 'Τάχα γυρίζει ο Ήλιος τριγύρω σ' τή Γή; ή το έναντίο, ή Γή τριγύρω σ' τον Ήλιο; 'Αν συλλογιστήτε πώς ή Γή συγκριτικώς είναι πολύ μικρός όγκος και πώς

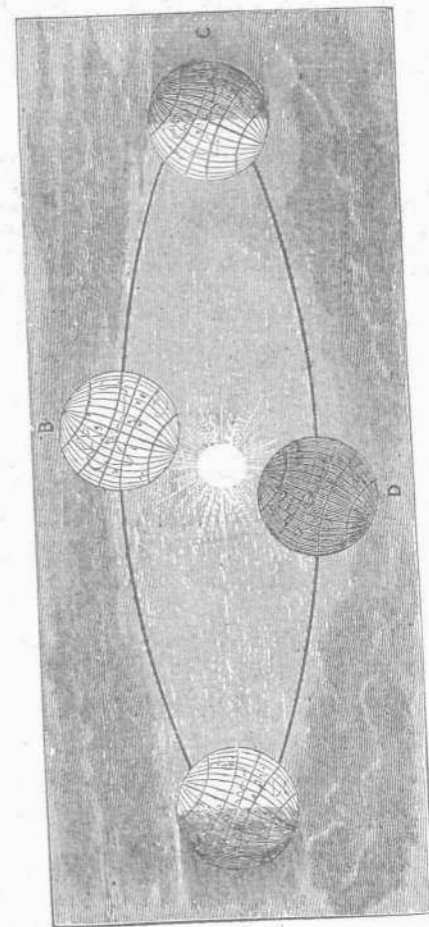
Διάγραμμα 20.

ο Ήλιος πολύ μεγάλος, δέ θα σας φανή παράξενο αν μάθετε πώς ή Γή γυρίζει και πώς ο Ήλιος στέκεται (αναφορικώς προς τή Γή) σ' τή μέση.

Έτσι λοιπόν ή Γή μας, με τὰ όλα της που έχει, κάνει παντοτινό ταξίδι τριγύρω σ' τον Ήλιο ξανά και ξανά. Και θα το βρῆτε αρκετά διδαχτικό αν κάνετε αυτό το μικρό λογαριασμό. Πόσο γλήγορα ταξιδεύει ή Γή, ή πόσα μίλια παίρνουμε το κάθε δευτερόλεπτο; Είμαστε περίπου 93,000,000 μίλια αλάργα από τον Ήλιο, και λοιπόν ο μεγάλος κύκλος που γυρίζουμε έχει διάμετρο δυό φορές αυτή τήν απόσταση, δηλαδή περίπου 186,000,000. Η περιφέρεια κύκλου είναι τρεις φορές κ' ένα έβδομο (3 1/7) όση ή διάμετρός του, που θα πῆ πώς του χρονικού ταξιδιού το μάκρος είναι 585,000,000 μίλια. Το ταξίδι γίνεται σε 365 μέρες, ώστε κάθε μέρα τρέχουμε περίπου 1,600,000 μίλια. Διαίρεσε αυτό το ποσό με 24, και θα βρῆς πόσα μίλια τρέχουμε τήν ώρα, που είναι 67,000. Διαίρεσε πάλι αυτό με 60, και βρίσκεις πώς κάθε λεπτό τρέχουμε περίπου 1115 μίλια. Που θα πῆ,

διαιρώντας πάλι με 60, πώς ή μεγάλη μας αυτή Γή τρέχει τριγύρω σ' τον Ήλιο με φοβερή γληγοράδα 18 μιλίων το δευτερόλεπτο, για να μπουρέση εντός του καιρού της να κάνη το χρονικό της το ταξίδι.

Ας πούμε πώς αρχίσατε να διαβάσετε αυτή τήν ιστορία μισή ώρα πριν' κάνετε το λογαριασμό απ' ό,τι σας είπα, και θ' απορῆστε με το τί θα βρῆτε. Δηλαδή από τότε εταξιδέψαμε 34,000 μίλια. Το ταξίδι όμως δέ σας αποφάνηκε, γιατί είναι μαλακό με δίχως το παραμικρό εμπόδιο.

Διάγραμμα 21.

Είπαμε πώς ή Γή τρέχει τριγύρω σ' τον Ήλιο. Και τώρα για να καταλάβετε πώς γίνονται οι χρονικές αλλαγές που τες λέμε εποχές — το καλοκαίρι, το φθινόπωρο, ο χειμώνας, κ' ή άνοιξη — θα σας παρακαλέσω να κοιτάξετε τή ζουγραφιά εδώ, που δείχνη τή Γή σε τέσσερα διαφορετικά μέρη απάνω σ' τή στράτα της. Άριστερά σ' το Α είναι ή Γή όταν μας καλοκαρδίζει το καλοκαίρι' δεξιά σ' το Γ είναι ή Γή το χειμώνα. Κοιτάξετε τήν κεντρική γραμμή που πηγαίνει από κάτω ως απάνου σ' τή Γή. Είναι τ' άξόνι της που σβουρίζει δλόγυρά του. Φυσικά τ' άξόνι

αυτό δὲν εἶναι στερεὸ ἢ θωρητό· εἶναι τῆς φαντασίας γραμμὴ ποῦ τὴ φανταζόμεσθε σὰ νὰ ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ νότιο πόλο τῆς Γῆς καὶ περνώντας τὸ κέντρο τῆς βγαίνει σ' τὸν πόλο τὸ βόρειο. Ἄν τῶρα τὸ φανταστικὸ αὐτὸ τ' ἀξόνι τὸ τραβήξουμε ἴσια ὀμπρὸς μὲ τὴ φαντασίαν, θὰ βρούμε πῶς σ' ὅποια μεριά τῆς στρατας τῆς κι' ἂν βρίσκεται ἡ Γῆ, ἐκεῖνο πάντα θὰ τελειώσῃ σ' τὸ ἴδιο σημάδι τ' οὐρανοῦ, ἀπάνου κάτου σ' τὸ πολικὸ τ' ἄστρο ποῦ λέμε· μὲ ἄλλους λόγους τ' ἀξόνι τῆς Γῆς εἶναι πάντα παράλληλο μὲ τὸν ἐκυτό του, καὶ βλέπετε ἀπάνου σ' τὸ διάγραμμα πῶς, κὰν σ' τὸ Α εἶναι ἡ Γῆ κὰν σ' τὸ Β κὰν σ' τὸ Γ, τ' ἀξόνι πάντα κοιτάζει ἀπαράλλαχτα κατὰ τὸ ἴδιο μέρος. Κι' ἂν κοιτάζετε μὲ προσοχὴ τὸ διάγραμμα, θὰ ὀητε ἀκόμα πῶς τ' ἀξόνι δὲν εἶναι κάθετο ἀπάνου σ' τὴν ἄπλα ὅπου τρέχει ἡ Γῆ τριγύρω σ' τὸν ἥλιο, μόνον κάνει γωνιά μαζί της—γωνιά ποῦ τήνε βρήκαν οἱ ἀστρονόμοι πῶς εἶναι $66\frac{1}{2}$ μίρες.

Καλὸ εἶναι νὰ ἔχετε μιὰ ιδέα τοῦ πῶς κατορθώνει τ' ἀξόνι τῆς Γῆς καὶ κοιτάζει πάντα κατὰ τὸ ἴδιο ἀπαράλλαχτο σημάδι. Σ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια—σ' τὰ χρόνια ποῦ ζοῦσαν οἱ Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες—ποῦ εἶχε ὁ κόσμος καφυοφύλλια μὲ κἀνες ἀπὸ μέσα δμαλῆς, δὲ μπορούσαν οἱ ὀπλισμένοι νὰ ρήξουν μὲ μεγάλη ἀκρίβεια, γιατί μόλις ἐβγαίνε τὸ βόλι, εὐκολὰ καὶ γλῆγορα ἄλλαζε λιγάκι δρόμος, πότε κατεβγαίνε, πότε ἔγερνε δεξιά ἢ ἀριστερά. Ἐτσι ἐσοφίστηκαν κατόπι νὰ φτιάσουν ὄπλα μὲ αὐλακωμένες ἀπὸ μέσα κἀνες, ποῦ τ' αὐλάκια, ὄντας σαλιαγκωτὰ, ἔχουν τὴ δύναμη νὰ κἀνουν τὰ βόλια νὰ σβουρίζουν ἐνόσω τρέχουν, κι' ἀπὸ τότε σημάδεύει κἀνεις πιὸ καλῆτερα, γιατί τὸ βόλι πηγαίνει πιὸ ἴσα κατὰ τὸ σημάδι χωρὶς νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ δρόμο του. Γιατὶ κάθε σῶμα ποῦ σβουρίζει μὲ γληγοράδα τριγύρω σ' ἀξόνι, ἔχει τὴν τάση νὰ βυστᾷ τὴ γραμμὴ τ' ἀξονίου—νὰν τὸ κἀν νὰ βλέπῃ πάντα κατὰ τὸ ἴδιο σημάδι—καὶ μ' ὅλη του τὴ δύναμη ἀντιστέκεται σὲ κάθε προσπάθεια ποῦ ζητᾷ νὰ τοῦ τὴν ἀλλάξῃ. Τὸ ἴδιο σβουρίζει κ' ἡ Γῆ μας. Καὶ μὲν, τὸ σβούρισμά της φαίνεται ἀργουλό, γιατί κάθε σβούρισμα θέλει ὀλόκληρη μέρα νὰ γίνῃ· μὰ ἂν θυμηθοῦμε τί μεγάλος ὄγκος ποῦ εἶναι ἡ Γῆ, θ' ἀλλάξουμε γνώμη καὶ δὲ θὰ μᾶς φανῆ πῶς σβουρίζει καὶ τόσο ἀργά, ἀφοῦ κάθε μέρος ἀπάνου σ' τὸν ἰσημερινὸ τρέχει μὲ γληγοράδα 1000 μιλίων τὴν ὥρα. Ἐτσι λοιπὸν ἡ Γῆ μας σβουρίζει ὅπως τὰ σημερινὰ βόλια, καὶ λοιπὸν κατορθώνει τ' ἀξόνι τῆς νὰ βλέπῃ πάντα κατὰ τὸ ἴδιο σημάδι.

Κοιτάζετε πάλι τῶρα τὸ διάγραμμά μας καὶ τὴ Γῆ ἐκεῖ ποῦ βρίσκεται σ' τὸ σημάδι Α. Καθὼς φωτίζει ὁ ἥλιος τὴ μισὴ Γῆ, ὁ βόρειος πόλος εἶναι σκυμμένος κατὰ τὸν ἥλιο καὶ βρίσκεται

μέσα σ' τὸ φωτισμένο μέρος τῆς Γῆς. Τότε εἶναι ξκκολουθητικὴ μέρα σ' τὸ βόρειο πόλο διχως νύχτα καὶ σκοτάδι, γιατί σβουρίζοντας ἡ Γῆ γύρω σ' τ' ἀξόνι τῆς δὲ μπάζει τὸν πόλο καὶ τὰ περιχωρὰ του μέσα σ' τὸ σκοτεινὸ μισόσφαιρο. Κοιτάζετε καὶ τὴν τοπιθεσίαν τῆς Ἑλλάδος, καθὼς σκύβει ἡ Γῆ κατὰ τὸν ἥλιο καὶ λαβκίνει ὅλη του τὴ λάμψη. Καθὼς ὅμως σβουρίζει ἡ Γῆ, λίγο λίγο διασκίει ὁ τόπος μας τὸ σύνορο μεταξὺ φωτὸς καὶ σκοταδιοῦ καὶ μπαίνει μέσα σ' τὸ σκοτεινισμένον μέρος· τότε ἔχουμε νύχτα, μὰ βλέπετε ἀπὸ τὸ διάγραμμα πῶς οἱ μέρες εἶναι μεγαλύτερες ἀπὸ τίς νύχτες, ὅπως δὰ εἶναι τὸ καλοκαίρι.

Τῶρα ἂς κοιτάξουμε πάλι τὴ Γῆ σ' τὸ σημάδι Γ, ὅπου φτάνει ὕστερ' ἀπὸ ἕξη μῆνες. Ἡ Γῆ βρίσκεται τότε σ' τὸ ἀντικρινὸ μέρος τῆς στρατας τῆς, μὰ τ' ἀξόνι μένει πάντα παράλληλο μὲ τὸν ἐκυτό του, καὶ λοιπὸν ὁ βόρειος πόλος εἶναι γυρισμένος ἀντίθετα σ' τὸν ἥλιο. Ἡ Γῆ σβουρίζει ξκκολουθητικὰ ὅπως πρὶν, μὰ τὰ σβουρίσματα τῆς δὲ βγαίνουν τὸν πόλο μὲ τὰ περιχωρὰ του ὅξω ἀπὸ τὸ σκοτεινισμένον μισόσφαιρο, καὶ τότε ἔχουν ἐκεῖ ὅλο νύχτα διχως μέρα καὶ φῶς. Καὶ παρατηρήστε καὶ πῶς ἄλλαξαν τὰ πράγματα σ' τὴν Ἑλλάδα. Ὁ τόπος μας δηλαδὴ καθε 24 ὥρες βρίσκεται πιὸ πολὺ μέσα σ' τὸ σκοτάδι παρὰ μέσα σ' τὸ φῶς, κ' ἔχουμε λοιπὸν μεγαλύτερες νύχτες παρὰ μέρες, ὅπως εἶναι τὸ χειμῶνα.

Τῶρα καταλαβαίνετε διχως δυσκολία πῶς γίνονται οἱ Ἐποχές. Σ' τὸ Α ἐμεῖς, σ' τὸ βόρειο μισόσφαιρο, λαβκίνουμε περισσότερο φῶς καὶ ζέστα ἀπὸ τὸν ἥλιο παρὰ σὰν εἶμαστε σ' τὸ Γ, καὶ λοιπὸν ἔχουμε καλοκαίρι σ' τὸ Α καὶ χειμῶνα σ' τὸ Γ. Πάλι σ' τὸ Β καὶ Δ οἱ νύχτες κ' οἱ μέρες εἶναι ἴσες, καὶ τὸ φῶς κ' ἡ ζέστα ποῦ λαβκίνουμε ἀπὸ τὸν ἥλιο δὲν εἶναι μῆτε τόσο πολλὴ ὅπως σ' τὸ Α, μῆτε τόσο λίγη ὅπως σ' τὸ Γ, κ' ἐκεῖ ἔχουμε φθινόπωρο κι' ἀνοιξη.

Ἐνα ἄλλο πρᾶμα θέλω νὰ παρατηρήσετε. Πῶς ὅταν ἡ Γῆ εἶναι σ' τὸ Α, τὸ νότιο μισόσφαιρο εἶναι περιστατωμένο ὅπως εἶναι τὸ βόρειο σὰ φτάσῃ ἡ Γῆ σ' τὸ Γ· καὶ τὸ ἐναντίο, ὅταν ἡ Γῆ εἶναι σ' τὸ Γ, τὸ νότιο μισόσφαιρο εἶναι περιστατωμένο ὅπως εἶναι τὸ βόρειο σὰ φτάσῃ ἡ Γῆ σ' τὸ Α. Ποῦ θὰ πῆ πῶς ὅταν ἔχομε ἐμεῖς καλοκαίρι, τότε σ' τὸ νότιο μισόσφαιρο ἔχουν χειμῶνα· καὶ πάλι ὅταν ἔχομε ἐμεῖς χειμῶνα, ἐκεῖ ἔχουν καλοκαίρι. Καὶ τὸ ἴδιο, σὰν ἔχομε ἐμεῖς φθινόπωρο ἢ ἀνοιξη, ἔχουν ἐκεῖ ἀνάποδα ἀνοιξη ἢ φθινόπωρο.

Δυὸ λόγια τῶρα θὰ σᾶς πῶ γιὰ τὸν ἥλιο, ὅπως παρουσιάζεται σ' τὸ βόρειο πόλο. Ἐκεῖ φαίνεται σὰ νὰ περπατᾷ πολὺ ἀλλιώτικα ἀπ' ὅτι ξέρουμε σ' τὰ δικὰ μας τὰ μέρη. Ἀνατολὴ καὶ

ΤΟ ΑΓΝΩΣΤΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΨΥΧΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ὁ γνωστότατος Γάλλος ἐπιστήμων καὶ συγγραφεὺς Κάμιλλος Φλαμμαριὸν ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον περισπούδαστον βιβλίον πρὸ πολλοῦ ἀναμενόμενον, ἐν ᾧ ποιεῖται λόγον περὶ τῶν διαφορῶν τῆς ψυχῆς ζητημάτων καὶ προσπαθεῖ ν' ἀνεύρῃ τὰ ἀγνωστα αἷτια αὐτῶν. Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου παραθέτομεν τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν ὄνειρων.

Μέχρι τοῦδε ὁ ὕπνος καὶ τὰ ὄνειρα ἐμελετήθησαν πολὺ, εἶναι ἀληθῆς, καὶ ὑπὸ εἰδικωτάτων παρατηρητῶν, ἀλλὰ δεόν τις νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἀτελέστατα διελευκάνθησαν καὶ διεφωτίσθησαν. Ὁ ὕπνος δὲν εἶναι κατάστασις ἐξαιρετικὴ τοῦ βίου ἡμῶν· τούναντίον εἶναι κανονικὴ λειτουργία τῆς ὀργανικῆς ἡμῶν υπάρξεως, ἧς ἀποτελεῖ τὸ τρίτον, κατὰ μέσον ὄρον. Ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνή, ἧτις ἐζησαν ἐξήκοντα ἐπὶ παραδείγματι ἔτη, ἐκοιμήθη περίπου τὰ εἴκοσι. Αἱ ὥραι τοῦ ὕπνου (τρισχίλια κατ' ἔτος!) εἶναι, ἄνευ ἀντιλογίας, ὥραι ἀναπαύσεως, ζωικῆς ἀνακαίνσεως καὶ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν κεκμηκότων μελῶν· δὲν εἶναι ὅμως ὥραι θανάτου. Αἱ διανοητικαὶ ἡμῶν δυνάμεις μένουσιν ἐν ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ μὲ μόνην τὴν σπουδαίαν καὶ οὐσιώδη διαφορὰν ὅτι ἐνεργεῖ τὸ ἀσυνείδητον καὶ οὐχὶ ἡ λογικὴ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς κρίσεως τῆς ἐν ἐγρηγόρσει καταστάσεως.

Ὅπως τις ἐν τῇ ἐγρηγόρσει σκέπτεται διαρκῶς τὸ ἐν ἢ τὸ ἄλλο, οὕτω καὶ κατὰ τὸν ὕπνον ὄνειρεύεται τις διαρκῶς. Τὸ ὄνειρον εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ βίου. Ἐκεῖνοι ὧν αἱ ιδέαι καὶ αἱ σκέψεις εἶναι ἰσχυραὶ, ἔχουσιν ἐπιμόνα ὄνειρα. Ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐλάχιστα σκέπτονται, ὄνειρεύονται ἀσθενῶς. Ὑπάρχουσι τόσα ὄνειρα ὅσαι καὶ ιδέαι καὶ πᾶσαι αἱ ἐπιχειρηθεῖσαι κατατάξεις αὐτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπῆρξαν μάταιαι καὶ αὐθαίρετοι.

Δὲν ἐνθυμεῖται τις πάντοτε τὰ ὄνειρα. Διὰ νὰ ἐνθυμηθῇ ἐν ὄνειρον πρέπει νὰ ἐξυπνήσῃ ἀποτόμως καὶ νὰ διατηρήσῃ ζωηρὰν αὐτοῦ ἀνάμνησιν, διότι κανὲν πρᾶγμα δὲν ἐξκλείρεται ταχύτερον τῆς ἀναμνήσεως τοῦ ὄνειρου. Ἐν γένει πρόκειται περὶ ἐνός ἢ δύο δευτερολέπτων καὶ ἐὰν δὲν ἀποτυπωθῇ ἀμέσως, ἐξκλείρεται... ὡς ὄραμα. Πολλοὶ συγγραφεῖς ἰσχυρίζονται ὅτι μόνον τὴν πρῶτον ὄνειρεύεται τις πρὸ τῆς ἐξεγέρσεως, ἢ τὴν ἐσπέραν ἅμα τῷ ὕπνῳ. Ὅλα αὐτὰ εἶναι πλάναι. Καὶ πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ ἐξυπνήσῃ τις, ἢ καὶ νὰ ἀφυπνίσῃ ἄλλον εἰς ὠρισμένην τῆς νυκτός ὥραν, διὰ νὰ πεισθῇ ὅτι πάντοτε ὄνειρεύεται. Ἀλλὰ δὲν ἐνθυμούμεθα πάντοτε τὸ ὄνειρον, ὅπως δὲν ἐνθυμούμεθα πάντοτε καὶ τὰ τρία

δύση δὲν ὑπάρχει. Τὸ καλοκαίρι ἐκεῖ φαίνεται σ' τὴν ἀρχὴν ὁ ἥλιος πῶς ἀπὸ μέρα σὲ μέρα μῆτε ἀλαργεύει ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα μῆτε ζυγώνει περισσότερο, παρὰ πῶς ὅλο κάνει γύρους καὶ γύρους σ' τὸν οὐρανὸ. Ὅμως ἔπειτα θὰ παρατηρούσαμε, ἂν ἤμαστ' ἐκεῖ, πῶς λίγο λίγο χμηλώνουν οἱ γυροὶ του, πηγαίνοντας μὲ σαλιαγκωτὸ τρόπο, ὡς ποῦ τέλος φτάνουν κι' ἀγγίζουσι κάτου τὸν ὀρίζοντα. Ἐπειτα κάνει μερικοὺς γύρους μὲ μέρος τοῦ δίσκου τοῦ θωρητοῦ ἀπάνου ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα καὶ μέρος ἀθώρητο ἀπὸ κάτου, ὡς ποῦ λίγο λίγο χάνεται ὅλος ὁ δίσκος. Κατόπι κι' ἀφοῦ χαθῆ, θὰ βλέπαμε κάμποσον καιρὸ ἕνα μισόφως ποῦ θὰ φαίνονταν σὰ νὰ γύριζε γύρω καὶ γύρω ἀπὸ κάποια πηγὴ κάτου ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, καὶ ποῦ λίγο λίγο θὰ θόλωνε, ὡς ποῦ τέλος κι' αὐτὸ νὰ γίνῃ ἄφαντο, καὶ τότες θὰ πλάκωνε ὁ χειμῶνας μὲ βαθὺ καὶ ξκκολουθητικὸ σκοτάδι. Ὑστερα τὰ πρῶτα σημάδια πῶς ξαναγυρίζει ἡ ἀνοιξη θὰν τὰ βλέπαμε ἀπὸ θολὸ γλυκοχάραγμα κοντὰ σ' τὸν ὀρίζοντα ποῦ θὰ φαίνονταν σὰ νὰ γυρίζῃ γύρω καὶ γύρω ἀρκετὰς μέρες. Κατόπι τὸ γλυκοχάραγμα θὰ γίνονταν αὐγὴ μακρινή, ποῦ λίγο λίγο θὰ ἔλαμπε πιὸ πολὺ ὡς ποῦ νὰ παρουσιαστῇ τοῦ ἥλιου ὁ δίσκος, καὶ τότε ὁ μεγάλος μας φωτοδότης μὲ σαλιαγκωτὸ δρόμο θ' ἀρχίζε ὅλο ν' ἀνεβαίνῃ τὸν οὐρανὸ ἀψηλότερα ὡς σ' τὰ μέσα τοῦ καλοκαιριοῦ, ὅταν πάλι πιάνῃ τὸν κατηφορικὸ τοῦ δρόμο.

Τοὺς ἴδιους σαλιαγκωτοὺς γύρους φαίνεται σὰ νὰ κἀνῃ ὁ ἥλιος καὶ σ' τὰ πλάτη ποῦ ζοῦμε. Ὅμως μέρος τῶν γύρων αὐτῶν γίνονται ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τῆς Γῆς καὶ δὲν τὸ βλέπουμε· μόνον βλέπουμε τὸ μέρος τῶν γύρων ποῦ κάνει μπροστά μας ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ ἀνατέλλει ὡς σ' τὴν ὥρα ποῦ βασιλεύει, κάθε γῦρος ἀναβαίνοντας πιὸ ψηλὰ ὡς σ' τὰ μέσα τοῦ καλοκαιριοῦ κ' ἔπειτα κατεβαίνοντας πιὸ χαμηλὰ ὡς σ' τὰ μέσα τοῦ χειμῶνα, ὅπως εἶπαμε σὰν ἀρχίσαμε νὰ ζητοῦμε τῶν Ἐποχῶν τὸ φαινόμενο.

(Ἀπὸ τ' ἀγγλικὸ)

ἌΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

Γ Ν Ω Μ Α Ι ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Προδότης τῆς πατρίδος γίνεται ὄχι μόνον ὅστις ἀνοίγει τὰς πύλας αὐτῆς εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ ὅστις δὲν ἐλεεῖ τὴν πτωχείαν τῆς, δὲν ἐνδύει τὴν γύμνωσίν της, δὲν τὴν ὀφλεῖ κατα πάντας τρόπους μὲ τοὺς κόπους του.

Ἰθαμάτιος Κοραῆς

Πάντοτε ἔχει τις δάκρυα ἐφ' ὅσον ἔχει τέκνα.

Ἀλέξανδρος Σουμᾶς

Καθ' ὅσον ἡ ὑλικὴ θέσις τοῦ ἀνθρώπου βελτιοῦται, ἐφευρίσκει καὶ νέους τρόπους ταλαιπωρήσεως ἑαυτοῦ.

Ἰούλιος Λεμαίρε

τέταρτα τῶν σκέψεων, αἵτινες διήλθον τοῦ ἐγκεφάλου μας κατὰ τὴν ἡμέραν.

Ἐν γένει, ὀνειρεύεται τις ἐπὶ τῶν πραγμάτων περὶ ὧν καταγίνεται καὶ ἐπὶ τῶν προσώπων τὰ ὅποια γνωρίζει. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσιν ἐξαιρέσεις παραδόξοι καὶ αἱ πλέον ἐπιμονοὶ σκέψεις τῆς ἡμέρας δὲν ἀφίνουσι πολλακίς οὐδεμίαν ἀποτύπωσιν ἐπὶ τοῦ ὕπνου τῆς νυκτός. Τὰ κύτταρα τοῦ ἐγκεφάλου, τὰ ὅποια πρὸς τοῦτο εἰργάσθησαν, ἐξητλήθησαν καὶ ἀναπαύονται. Ἄφ' ἑτέρου ὁ χρόνος καὶ αἱ ἀποστάσεις ἐκμηδενίζονται. Συμβάντα πολλακίς ὥρων καὶ ἡμερῶν ἀναπτύσσονται ἐντὸς δευτερολέπτου. Εὐρίσκεται τις ἐτη πολλὰ ἀπομεμακρυσμένοι καὶ ἐν τῇ νηπιακῇ ἡλικίᾳ μετὰ προσώπων πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντων, χωρὶς νὰ ἐξασθενίζονται διόλου αἱ μακριναὶ αὐταὶ ἀναμνήσεις. Συναντᾶτε πολλακίς ἐν ὄνειρῳ πρόσωπα ἄλλου αἰῶνος ἢ ὀνειρεύεσθε πράγματα οὐδέποτε γεγόμενα καὶ συνεπῶς ἀδύνατα. Αἱ παραδοξότεραι καὶ ἰδιοτροπώτεραι εἰκόνες ἐνοῦνται ἄνευ τῆς παραμικρᾶς πιθανότητος καὶ ἄνευ τῆς παραμικροτέρας λογικῆς. Τινὰ δὲ πολλακίς ὄνειρα προέρχονται ἐκ κληρονομικῆς διαδοχικότητος.

Μυρία αἷτια ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τῶν ὀνειρῶν ὅπως ἄσχετα πρὸς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν. Δύσκολος πέψις, ἀνήσυχος ἀναπνοή, στάσις τοιαύτη τοῦ σώματος, μετακινήσεις τοῦ καλύμματος καὶ τοῦ ὑποκαμίσου, βαρὺ ἐράπλωμα, ψυξίς αἰφνιδίως, θόρυβος, φῶς, ὀσμή, ἀφή τῆς χειρός, πῆνα, δίψα — τὰ πάντα ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τῶν ὀνειρῶν.

Δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ἐπὶ παραδείγματι συχνότατα περίεργον ὑπαγωγικὴν παραίσθησιν· π. χ. νομίζομεν ὅτι ἐμπύπτομεν ἐν βόθρῳ, ἢ ὅτι πίπτομεν ἐκ τῆς κλίμακος ἢ κρημνίζομεθα εἰς τὸ βάθος κρημοῦ. Συμπίπτει αὕτη ἐν γένει ὀλίγον μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ ὕπνου μας, καθ' ἣν στιγμὴν τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀναπαύομενα ἐντελῶς γίνονται αἷτια, ὡς μοὶ φαίνεται, νὰ μεταλλαγῇ τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος αὐτοῦ. Ἀναμφιβόλως ἡ μεταστάσις αὕτη τοῦ κέντρον τῆς βαρύτητος δίδει ἀφορμὴν εἰς τὴν γέννησιν τῶν τοιοῦτων ὀνειρῶν. . . .

Ὀλὴ ἡ ἐνεργητικότης τοῦ σώματος βαθμῶδ' ἐπισκοτιζέται καὶ ἡ λήθη τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐπέρχεται δι' ἀνεπιστήτων μεταπτώσεων, ὡς ἐάν ἡ ψυχὴ ἀπεσύρετο βραδέως πρὸς τὰ τελευταία αὐτῆς καταφύγια. Τὰ βλέφαρα κλείουσι καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἀποκοιμάται πρῶτος. Ἡ ἀφή χάνει τὴν λεπτότητα αὐτῆς καὶ ἀποκοιμάται καὶ ἐκείνη. Ἡ ὄσφρησις μετὰ τὴν σειρὰν τῆς καταβάλλεται. Μόνον ἡ ἀκοὴ μένει τελευταία καὶ ἄγρυπνος φρουρὸς διὰ νὰ μᾶς εἰδοποιήσῃ ἐν περιπτώσει κινδύνου, ἀλλὰ καὶ ἐκείνη ναρκούται ἐπὶ τέλους. Τότε ὁ ὕπνος

εἶναι γενικὸς καὶ ὁ κόσμος τῶν ὀνειρῶν ἀνοίγεται πρὸ τῆς σκέψεως μετὰ τὴν ἀόριστον αὐτοῦ ποικιλίαν.

Τὰ πλέον περίεργα καὶ τὰ πλέον ἀνεξήγητα ὄνειρα εἶναι ἴσως ἐκεῖνα, τὰ ὅποια μᾶς δεικνύουσιν ἐν γεγονόσι, μίαν κατάστασιν πραγμάτων μὴπω γενομένην καὶ τὰ ὅποια πράγματι συντελοῦνται μετὰ χρονικὴν ἀπόστασιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπομεμακρυσμένην. Ὡστε δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ βλέπη τις ἄνευ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ βλέπη ἐκ τῶν προτέρων ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον δὲν ὑπάρχει.

Καὶ μόνον τὸ δεδομένον τοῦ ζητήματος φαίνεται ἀνόητον καὶ ἀντιφατικόν, ἐπομένως ἀπαράδεκτον, ἢ παραδοχὴ δ' αὐτοῦ εἶναι πλήρης συνεπειῶν, διότι θὰ καθίστα παραδεκτὸν ὅτι τὸ μέλλον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τῶν προτέρων διὰ τῆς συμπτώσεως τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ ὅτι ἡ ἐλευθέρα κρίσις εἶναι πολὺ ἐγγὺς τῆς φαντασίας.

Πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἀνάλυσιν προβλήματος, τὸ ὅποιον ἐφάπτεται τῶν μεγαλειτέρων δυσχερειῶν τῆς γνώσεως τῶν πραγμάτων, ἅς ἴδωμεν ἐν ἀρχῇ ἂν ὑπάρχουσιν ὄνειρα ἀξία πίστεως, τὰ ὅποια νὰ προείπον τὸ μέλλον ἢ οὕτως ἢ ἄλλως. Τοῦτο εἶναι τὸ κυριώτατον, ὅπερ πρέπει ν' ἀποδειχθῇ καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου θὰ ἦτο περιττὸν νὰ καταφύγη τις εἰς φανταστικὰς συζητήσεις.

Καὶ λοιπὸν δύναμαι ν' ἀποφανθῶ ἀμέσως, ὅτι τὰ ὄνειρα, τὰ ὅποια ἐκ τοῦ προτέρου καταδεικνύουσι καὶ μετ' ἀκριβείας ἐν μέλλον συμβάν, εἶναι βέβαια καὶ πρέπει νὰ γίνωσιν ἀποδεκτὰ ὡς πραγματικά.

Θ' ἀναφέρω κατὰ πρῶτον δύο ὄνειρα, τῶν ὁποίων δύναμαι νὰ βεβαιώσω τὴν ἀπόλυτον ἀθετικότητά, ἃτινα εἶδεν ἡ μήτηρ μου εἰς δύο περιστάσεις πολὺ διαφορητικὰς, καὶ τὰ ὅποια πλέον ἢ εἰκοσάκις μοῦ ἐπεβεβαίωσε.

Τὸ πρῶτον χρονολογεῖται ἀφ' ἧς ἐποχῆς δὲν εἶχεν ἐτι ἔλθῃ εἰς Παρισίους. Οἱ γονεῖς μου κατόικουν εἰς μικρὰν κωμόπολιν. Ἐγὼ εἶχον ἀρχίσῃ τὰς σπουδὰς μου εἰς ἄλλην πόλιν, καὶ ἤδη εἶχον ἀπορρασίση νὰ καταλίπωσι τὴν ἐπαρχίαν καὶ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, κυρίως διὰ νὰ προπαρασκευάσωσι διὰ τὰ τέκνα τῶν τὸ μέλλον αὐτῶν. Δεκαπέντε περίπου ἡμέρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτῶν, ἡ μήτηρ μου ὀνειρεύθη ὅτι εὐρίσκετο ἤδη ἐν Παρισίοις, ὅτι διήρχετο μεγάλας ὁδοὺς καὶ ἔφθασε πρὸ διώρυχος τοῦ ποταμοῦ, ἐφ' ἧς διήρχετο γέφυρα κλιμακωτή. Ὄταν ἔφθασεν εἰς Παρισίους μετὰ τινὰς ἡμέρας, μετέβη ὅπως ἐπισκεφθῇ συγγενῆ τινὰ ἐν τῇ ὁδῷ Fontaine-au-Roi, καὶ ἐξεπλάγη πολὺ ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκεῖ ὑπάρ-

χουσαν διώρυχα βλέπουσα τὴν γέφυραν, τὴν συνοικίαν, τὰς ὁδοὺς, ὅπως τὰς ὀνειρεύθη καὶ ὧν οὐδέποτε ἔλαβε γνῶσιν εἴτε ἐξ εἰκόνας, εἴτε ἄλλως πως.

Τὸ ὄνειρον τοῦτο εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξηγηθῇ. Πρέπει νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι τὸ πνεῦμα δύναται νὰ ἴδῃ ἐξ ἀποστάσεως καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτός λεπτομερείας, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν ἡμέραν θὰ εὖρη συμφῶνους μετὰ τὴν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἀποτυπωθεῖσαν εἰκόνα. Εἶναι βεβαίως τοῦτο δύσκολον. Ἐγὼ ἐξηγῶ μᾶλλον τὸ ὄνειρον ὅτι φίλοι ἐλθόντες ἐκ Παρισίων διηγήθησαν εἰς τὴν μητέρα μου τὰ τῆς συνοικίας ἐκείνης καὶ ὅτι ἐλησμόνησε τὴν διήγησιν, ἥτις ἀνεφάνη ἐν ὄνειρῳ. Ἄλλ' ἡ μήτηρ μου μετ' ἐβεβαίωσε ὅτι οὐδεὶς ποτε ἀπολύτως τῆς ὁμίλησεν, εἴτε περὶ τῆς διώρυχος εἴτε περὶ τῆς γεφύρας ἐκείνης.

Ἴδου τὸ δεύτερον αὐτῆς ὄνειρον. Κατὰ τὸ θέρος μίᾳ τῶν ἀδελφῶν μου μετέβη μετὰ τοῦ συζύγου καὶ τῶν τέκνων τῆς ἑνα διέλθῃ εἰς μίαν μικρὰν πόλιν. Ὁ πατήρ μου τοὺς συνώδευσε καὶ ἡ μήτηρ μου ἔμεινεν ἐν Παρισίοις. Τὰ τέκνα πάντα τῆς ἀδελφῆς μου εἶχον κάλλιστα καὶ οὐδεμίαν εἴχομεν περὶ αὐτῶν ἀνησυχίαν. Ἡ μήτηρ μου αἰφνίς ὀνειρεύεται ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρός μου ἐπιστολήν, ὅπου ἀνέγνωσε τὴν φράσιν ταύτην: «Σοῦ ἀναγγέλλω δυσάρεστον γεγονός· ὁ μικρὸς Ἑρρίκος ἀπέθανεν αἰφνιδίως ἄνευ ἀσθενείας, συνεπείᾳ σπασμῶν». Ἡ μήτηρ μου ἐξυπνήσασα εἶπεν: «Εἶναι ὄνειρον, ἄρα ψῆδος». Μετ' ὀκτῶ ὁμῶς ἡμέρας, ἐπιστολὴ τοῦ πατρός μου περιεῖχε τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς φράσιν. Ἡ δυστυχῆς ἀδελφῆ μου εἶχεν ἀπολέσει τὸ μικρότερον αὐτῆς τέκνον, συνεπείᾳ σπασμῶν.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν δύο τούτων περιστάσεων ἠδύνατό τις νὰ ἐπικαλεσθῇ ἐν ἀνάγκῃ λησμονηθεῖσαν διήγησιν, ἥτις ἀπετυπώθη ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. Δὲν εἶναι ὁμῶς πιθανή, ἀφοῦ ἡ μήτηρ μου εἶναι βεβαία ὅτι οὐδέποτε ἤκουσε τοιοῦτό τι. Ἄλλ' ἐν τῇ δευτέρᾳ ὁποῖαν ἐξηγήσιν νὰ δώσῃ; Ὄταν ἤρχισα τὸ δημοσιογραφεῖν, εἶχον συνάδελφον ἐν τῷ Αἰῶνι λαμπρὸν νέον ἀξιεράστου χαρακτήρος, ὅστις ἐκαλεῖτο Αἰμίλιος δὲ Βεδολιέρ. Ὁ γάμος αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς ὄνειρον.

Εἰς πολίχνην τινὰ τῆς κεντρικῆς Γαλλίας εἶχε νεαρὰ κόρη χαριστάτη καὶ ὠραιότατη. Ἦτο, ὅπως καὶ ἡ Φορναρίνα τοῦ Ραφαήλ, θυγάτηρ ἀρτοποιοῦ. Πολλοὶ ἐζήτησαν τὴν χεῖρά της καὶ τις μάλιστα ἦτο πλουσιώτατος. Οἱ συγγενεῖς τὸν προετίμων, ἀλλ' ἡ νεαρὰ Ἀγγελική δὲν τὸν ἠγάπα καὶ ἠρνεῖτο.

Ἡμέραν τινὰ ἐξαναγκασθεῖσα ἐκ τῶν ἐνστάσεων τῆς οἰκογενείας μετέβη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ παρεκαλεσε τὴν Παρθένον, ὅπως ἔλθῃ εἰς αὐτὴν ἀρωγός. Τὴν ἐπομένην νύκτα εἶδε καθ' ὕπνον

νέον ἐν ὀδοπορικῇ στολῇ φέροντα μέγαν ψιθάινον πῖλον καὶ ὀμματοῦκλια. Ἄμα τῇ ἐγέρσει αὐτῆς διεκήρυξεν εἰς τοὺς γονεῖς της, ὅτι ἠρνεῖτο ἀπολύτως νὰ δεχθῇ τὸν ἐπιβαλλόμενον αὐτῇ ὑπὸ τῶν γονέων καὶ ὅτι θ' ἀναμείνη ἑνα μνηστευθῇ.

Τὸ ἐπόμενον θέρος ὁ νεαρός Αἰμίλιος δὲ Βεδολιέρ παρακινήθη ἐπὶ φίλου τοῦ ἐπιχειρεῖ ταξίδιον εἰς τὴν Κεντρικὴν Γαλλίαν. Διέρχεται ἐκ τῆς πολίχνης καὶ μεταβαίνει εἰς δημόσιον χορὸν ὀργανωθέντα ἐπὶ φιλανθρωπικῷ σκοπῷ. Μόλις εἰσέρχεται μετὰ τὴν ἰδιότροπον ὀδοπορικὴν ἐνδυμασίαν του γίνεται ἀμέσως τὸ ἀντικείμενον τῆς κοινῆς περιεργείας. Ἄλλ' ἡ νεανίς ἀναγνωρίζει τὸ ὄραμα της, ὡχρῖθ', ὁ νέος τὴν παρατηρεῖ, τὴν συμπαθεῖ καὶ . . . μετὰ δύο μῆνας ἐτελείτο ὁ γάμος των. Πρώτην δὲ φοράν εἶχεν ἐπισκεφθῇ ὁ Βεδολιέρ τὴν πολίχνην ἐκείνην.

Ἡ περίεργος αὕτη ἱστορία γάμου δὲν εἶναι μοναδική. Καὶ ἄλλοι ἀναφέρονται γάμοι δι' ὀνειρῶν γεγόμενοι, τὸν δὲ διάσημον ἀστρονόμον Γιάνσεν εἶχεν ἰδῆ καθ' ὕπνου ἢ κυρία Γιάνσεν πολὺ πρὶν ἢ γνωρισθῶσιν.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἠθέλησα νὰ συστήσω ἐνταῦθα διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ὀνειρῶν τούτων εἶναι ὅτι πραγματικῶς ὄνειρα προείδον καὶ προανήγγειλαν τὸ μέλλον. Ὡς πρὸς τὰ αἷτια καὶ τὴν ἀναζήτησιν τῶν νόμων, ἡ ὥρα δὲν ἦλθεν ἀκόμη πρὸς τοῦτο.

Τὰ φαινόμενα ἀποδεικνύουσι κατ' ἐμέ, ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπάρχει καὶ ὅτι κέκτηται ἰδιότητος εἰσεῖτι ἀγνώστους. Ἀπὸ τούτου ἔπρεπε νὰ ἀρχίσω τὰς μελέτας μου, ὧν ἡ συνέχεια θὰ μᾶς δώσῃ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἀθανασίας.

Δ.

Δ Α Κ Ρ Υ Α

Τῇ Κα Ὀυρανία Σπαθάρου
διὰ τὸν Μπεκοῦλη.

Οἱ ἄλλες ψυχές, ἀνάλαφρες, κοπαδιαστά ἀνεβαίνουν,
μετὰ τῆς αὔγης τὸ φῶσμα, στὸ μονοπάτι τοῦρανοῦ·
ἀγγέλοι, ποῦ μαυροφοροῦν, μπρὸς τοὺς σιγὰ πηγαινούν,
μὴ πλανηθῇ σ' ἀχνόφρεγγο καμμά τοῦ αὐγερινοῦ.

Κ' ἡ κάθε ὀλόασπρη ψυχὴ, στερνὸ τῆς γῆς σημάδι,
μὴ στάνει μετὰ δάκρυα, ποῦ χύνονται γι' αὐτήν, κρατεῖ
γοργοδιαβαίνει σιωπηλὸ τὸ ἡμερο κοπάδι·
μπροστά τους ὁ παράδεισος σὲ λίγο θ' ἀνοίχῃ.

Καὶ μὴ ψυχούλα μοναχὴ πάντα πεῖδ πίσω μένει,
χώρα ἀπ' εἰς ἄλλες, σκέβοντας μετὰ κόπο πάντα πεῖδ πολὺ,
ἀργοπατεῖ καὶ στέκεται καὶ πάει καὶ ξαποσταίνει
κόμποι τῆς στάζει ὁ ἰδρωτὰς σὴν ὄψη τῆ δειλῆ.

«—Μικρὸ μου ἀλαφροκακίωτο ἐσὺ γιατί ν' ἀργήσῃς,
ἀπ' εἰς ψυχές, ποῦ πέρασαν κί ἀπ' τοὺς ἀγγέλους
χωριστό;»
καὶ μοῦπε: «—Τῆς μαννούλας μου κρυφὰ νὰ τὸ μνηύσῃς,
τὰ δάκρυα μοῦ βαραίνουνε τὴ στάνια ποῦ βαστάω!»

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Τὴν ἐσπέραν τῆς πρώτης παραστάσεως τῆς «Κυρίας μετὰς Καμελίας», τοῦ πολυκρότου ἔργου τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ υἱοῦ, συναντήσας τις τὸν πατέρα τοῦ ἐξόχου δραματοῦργου, τὸν περιώνυμον μυθιστοριογράφον, τοῦ εἶπε μετ' ὕψους πονηρῶν:

— Βεβαίως, κύριε Δουμᾶ, κἀπως θὰ ἐβοηθήσατε καὶ σεῖς εἰς τὸ δράμα.

— Ἐννοεῖται, ἀπήντησεν ὁ Δουμᾶς, ἕκαμα τὸν συγγραφέα.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ἔχει σχέσηιν πρὸς τὴν καλὴν χώνευσιν τὸ καλὸν μᾶσημα τῶν τροφῶν:

— Βεβαίως εἶνε μάλιστα ὁ πρῶτος καὶ ἀπαραίτητος ὅρος καλῆς χώνευσως τὸ καλὸν μᾶσημα. Δὲν εἶνε μόνον τῆς γεύσεως ἀπόλαυσις, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑγιεινῆς ὑποχρέωσις νὰ μασῶμεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν, τὰ κρέατα ἰδίως. Ὁ Γλάδστον ἔλεγεν ὅτι δὲν κατέπινε τὸ πιπτεκίον του πρὶν τὸ μασῆσαι τσαρᾶκοντα φορὰς, εἰς τοῦτο δ' ἀπέδιδε τὴν θαυμαστὴν ὑγίαν τοῦ στομάχου του.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Μεταξὰ ἐξ ἀράχνης.

Ἦρχισεν ἀπὸ τινος συστηματικῆς ἐξαγωγή μετὰ τῆς ἐξ ἰστού ἀράχνης. Εἰς Ταναριδαν τῆς Μιδαγασκάρης ἰδρύθη ἐπαγγελματικὴ σχολὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Εἰς τὴν Παγκόσμιον Ἐκθεσὶν τῶν Παρισίων θὰ ἐκτεθῶσιν ὑφάσματα μετὰ τῆς ἐξ ἀράχνης.

Διαδηλώσις παιδίων.

Κατὰ τὸ τελευταῖον ταξίδιον τῆς Βασιλίσσης Βικτωρίας εἰς Δουβλίον ὀργανώθη μεγάλη διαδηλώσις παιδίων, τῆς ὁποίας μετέσχον 30 χιλ. μικρῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν. Δι' εἰδικῶν τραίνων ὅλα τὰ παιδιὰ ἐκομίσθησαν καὶ ἀπὸ τὰ πλεον ἀπομακρυσμένα μέρη τῆς Ἰρλανδίας εἰς τὸ Δουβλίον μετὰ τὰς ἀνθοδέσμας καὶ τὰς σημάδας των καὶ τὰς ἑμοσιόμορφους ἐνδυμασίας των καὶ ἐχύθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς, αἱ ὁποῖαι ἐπλημμύθησαν ἀπὸ τὸν γελαστὸν καὶ θορυβώδη αὐτὸν μικρόκοσμον. Αἱ μικρὰ μαθητρικὰ ἦσαν ἐνδεδυμένα λευκὰ μετὰ λευκοὺς πῆλους. Καθ' ἣν στιγμὴν διήρχετο ἐν μέσῳ αὐτῶν ἡ Βασίλισσα ἐπευφημούμενη, τῆς προσέφεραν ὠραιότατην ἀνθοδέσμη, ἀποτελουμένη ἀπὸ κρίνα τοῦ ἀγροῦ καὶ ἕκα καὶ φέρουσιν τὴν ἐπιγραφὴν «Εἰς τὴν ἀγαπημένην μας Βασίλισσαν, ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς Ἰρλανδίας. Ἀπριλίου 7, 1900». Ἐπὶ ὧρας ὀλοκλήρους παρήλαυνε τὸ ὄχημα τῆς Βασιλίσσης διὰ τῶν ὁδῶν τῶν πλημμυρισμένων ἀπὸ τὰς μυριάδας τῶν χρωπῶν μικρῶν, τὰ ὁποῖα ἔσειον εἰς τὰς μικροσκοπικὰς χειρὰς των τὰ ἐθνικὰ χρώματα καὶ

ἐξητωκραύαζον μετὰ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν μικρῶν πνευμόνων των ὑπὲρ τῆς ἀγαπημένης των Βασιλίσσης, ἥτις συγκεινημένη ἐχαίρει τὴν φιλοστόργως τοὺς μικροὺς τῆς ὑπὸ κούρας.

Ὁ στόμαχος τῶν Παρισίων.

Ἡ πόλις τῶν Παρισίων τρώγει κατ' ἔτος 266,800 βόας, 216,300 μῶσχους, 1,722,000 πρόβατα καὶ 257,500 χοίρους.

Ἡ θρεπτικὴ δύναμις τῶν αὐγῶν.

Κατὰ τὰς ἀναλύσεις γάλλου φυσιολόγου τὸ λευκὸν τῶν αὐγῶν ἀποτελεῖται ἐξ ὕδατος, λευκώματος καὶ μεταλλικῶν οὐσιῶν, ὃ δὲ κρόκος περιέχει, πλὴν τοῦ ὕδατος, ἀζωτοῦχους οὐσίας, λίπος καὶ τινὰς μεταλλικὰς οὐσίας. Ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ λοιπὸν τὸ αὐγὸν περιέχει 75% ὕδατος καὶ 25% θρεπτικῶν οὐσιῶν. Δύο αὐγά χωρὶς τὸ κέλυφος ζυγίζουσι 30 δράμια περίπου, ὥστε 20 αὐγά ἰσοδυναμοῦσι ἀκριβῶς πρὸς τὴν θρεπτικὴν δύναμιν 300 δραμῶν κρέατος.

Αἱ διαφοραὶ τοῦ ἀνάστηματος.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει πάντοτε τὸ αὐτὸ ἀνάστημα ἄλλοτε εἶνε ὑψηλότερος καὶ ἄλλοτε κοντότερος. Ὁρισμένως τὸ πρῶτ' ἰσχυρὸν ἀνάστημα μεγαλύνει καὶ τὴν ἐσπέραν ἐλαττοῦται. Ἡ διαφορὰ πολλὰκις εἶνε ἐνδὸς ὀλοκλήρου ἑκατοστοῦ τοῦ μέτρου.

Ζητοῦνται ἐγκέφαλοι.

Ὁ καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἰθάκης ἐν Ἀμερικῇ ἀπηύθυνεν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς πολίτας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, διὰ τῆς ὁποίας τοὺς παροτρύνει ὅπως κληροδοτήσωσιν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοὺς ἐγκεφάλους των. Εἶνε εὐκόλος ἡ προμήθεια ἐγκεφάλων ἐγκληματιῶν καὶ φρενοβλαδῶν, ἐνῶ σπανιώτατα εὐρίσκει τις ἐγκεφάλους ὑγιῶν καὶ ἀνεπτυγμένου ἀνθρώπου. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιστήμη ἔχει ἀνάγκην πολλῶν καὶ ὑγιῶν ἐγκεφάλων χάριν μελέτης καὶ σπουδῆς καὶ διὰ τοῦτο ὁ καθηγητὴς τῆς Ἰθάκης ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς συμπολίτας του τὴν παραῶσον ἐκκλήσιν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀγνωστον ἂν θὰ συμμορφωθῶσι πολλοί.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Τὸ ἀνοικοκλεισθίον τῶν ὀφθαλμῶν.

Εἰς πόσον διάστημα χρόνου δύναται ν' ἀνοικοκλεισθῇ ὁ ὀφθαλμὸς; Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπησχόλησε τὸν ἀγγλὸν φυσιολόγον Γάρτον, ὅστις μετὰ πολλὰς καὶ ἐπισταμένους παρατηρήσεις ἔβησεν εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα. Ἡ διάρκεια ἐνδὸς ἀνοικοκλεισμάτου τοῦ ὀφθαλμοῦ διαρκεῖ 40 ἑκατοστὰ τοῦ δευτερολέπτου. Τὸ βλέφαρον ἀνοίγει μετὰ ταχύτητα τετραπλασίαν ἐκείνης, μετὰ τὴν ὁποίαν κλείει. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς μένει κλειστός ἐπὶ 17 ἑκατοστὰ τοῦ δευτερολέπτου.